

„Základná otázka nezná, čo je najlepšie, ale kto rozhoduje o tom, čo je najlepšie.“

Thomas Sowell

www.iness.sk/podporte

/iness.slovakia

/instituteINESS

/INESSinstitute

/iness.slovakia

Mesačník
MARKET FINESSÉ vydáva:

INESS – Institute of Economic
and Social Studies
Na Vršku 12
811 01 Bratislava

tel.: +421-2-5441 0945
e-mail: iness@iness.sk

DESIGNED BY V

Editorial

Richard Ďurana

Bez zábran. COVID19 vytrvalo určuje aktuálne témy verejného diskurzu. Unavení z politických škriepok často opomínáme ekonomické dopady pandémie a navrhovaných opatrení na elimináciu jej dopadov. Miliarda sem, miliarda tam, rekordné deficity. Pre bežných ľudí neuchopiteľné schémy a čísla. Navyše zahmlené zložitými transfermi z Európskej únie. Ako však veľmi trefne odpovedal na jednu novinársku otázku môj kolega Martin Vlachynský: „Pandémia nezničila fabriky, nezrúcala mosty ani nepodpálila mestá. Zasiahne skôr špecifické skupiny ľudí, napríklad tých zamestnaných v turizme či gastronómii. Veľké a dlhodobé škody však môžu narobiť následné kroky vlád. Pandémia v mnohých politikoch uvoľnila všetky zábrany, vidíme vlnu obrovského zadlžovania, miliardových balíkov a ignorovania princípov nezasahovania štátu do podnikania, na ktorých vyrástla moderná prosperita.“

Slovensko je žiarivý príklad. Dokonca aj Rada pre rozpočtovú zodpovednosť, strážny pes verejných financií, sa nechala počuť, že: „Vzhľadom na prepád ekonomiky v dôsledku pandémie koronavírusu a potrebu jej podpory nepovažuje Rada za kľúčový problém absenciu konsolidačných opatrení pre rok 2021.“

Koronavírusu sa, samozrejme, v niekoľkých textoch venujeme aj v tomto čísle Market Finesse. Čakajú nás vsutku zaujímavé časy. Medzitým však v INESS nepoľavujeme v navrhovaní zlepšení hospodárskych politík. Za uplynulý mesiac sme zverejnili a novinárom odprezentovali až štyri publikácie. V chronologickom poradí prvá s názvom **Slovenské školstvo vyhralo jackpot** sa venuje financovaniu školstva. Vyvraciam v ňom zažitý mýtus o významnom podfinancovaní slovenského vzdelávacieho systému v porovnaní so zahraničím. V publikácii navrhujeme riešenia dvoch identifikovaných problémov, a tými sú tabuľkové platy nezohľadňujúce regionálne rozdiely a bsencia selektívneho odmeňovania šikovných a kvalitných učiteľov.

V poradí druhá publikácia s názvom **Polohrubá mzda vytvára daňovo-odvodový guláš** sa venuje ekonomickej fikcii s názvom hrubá mzda, ktorá pred zamestnancami už dekady úspešne skrýva „odvody platené zamestnávateľom“. Pritom skutočná hrubá mzda by mala zahŕňať všetky dane a odvody platené z produktívnej práce, keďže v skutočnosti si na všetky odvody zamestnanec musí zarobiť svojou prácou. Ak dlhodobo sledujete naše výstupy, náš návrh ako túto zmatčnú fikciu odstrániť asi už tušíte.

Tretia publikácia reflektuje potravinovú „sebestačnosť“, ktorá v posledných rokoch povstáva z popola ako Fénix a hľadá si nových a nových politických heraldov. Podľa nich je potravinová sebestačnosť najdôležitejším cieľom agropolitiky, ktorý pomôže vyriešiť problémy v poľnohospodárstve a zabezpečiť prežitie v krízových časoch. Štúdiá s názvom **Slovenské poľnohospodárstvo potrebuje viac ako len „sebestačnosť“** prináša súhrn dôvodov, prečo ideál sebestačnosti nielenže stojí na vode, ale v súčasnom globalizovanom svete môže slovenských spotrebiteľov ako aj potravinársky a poľnohospodársky sektor poškodiť. Slovensko nepotrebuje potravinovú izoláciu ale spoluprácu a v publikácii navrhujeme reformné kroky, ako sa jej otvoriť.

Posledná štúdia nesie názov **Zázračné lieky - ako ich zaplatiť neskrachovať**. Jedným z dôvodov, pre ktorý sme sa do nej pustili, sú aj nové superdrahé lieky využívané na liečbu niektorých doteraz neliečiteľných ochorení. Ako však postupovať a kde na to vziať, ak podanie lieku pre jedného pacienta stojí 2 milióny eur? Podľa čoho sa určuje nárok a vyberá pacient pre takúto liečbu? Pri posudzovaní takejto a podobných otázok sa dostávame k podstate liekovej politiky na Slovensku, ktorú v publikácii popisujeme a tiež k návrhom nástrojov na zmeny v súčasnej liekovej politike.

Prajem vám pevné zdravie a inšpiratívne čítanie,

Richard Ďurana

Obsah

Biznifikujme boj proti Covidu	3
4 otázky a 4 odpovede k minimálnej mzde	3
Čo znamenajú emisné limity pre Slovensko	4
Zelená ekonomika sa predáva, hnedá robí	4
Platy učiteľov nie sú také nízke, ako sa zdá	5
Moderné a úspešné zdravotníctvo	6
Ako zapáliť iskru zvedavosti v ekonomickom vzdelávaní	7
Budúcnosť odpadu v plameňoch	8
Efektívna poisťovňa	9
Prioritou musia byť stredné školy	9
Po prvé, po druhé a... udelené!	10
Slovenská vláda by nemala súhlasiť so sprísňovaním limitov emisií skleníkových plynov	11
Platiť za svojich poistencov nie je „pomoc“	12
A sme tam, kde sme boli	13
Kto zachráni bratislavských učiteľov?	14
Rozpočet na zdravotníctvo v pasci hodnoty za peniaze	15
Nalejme si čistého uhlíka	15
Rozdeliť a predat'	16
Nové publikácie	17
Podujatia	19
INESS publikácie	22
INESS knihy	22

Biznifikujme boj proti Covidu

Martin Vlachynský

Keď čítate tento komentár, je už po prvom celonárodnom testovaní. Už viete, či to celé skončilo ako logistický úspech, alebo to bolo zlyhanie, o ktorom sa bude ešte roky hovoriť.

Ak si odmyslíme šušťanie s papiermi a silový prístup v podobe zatvárania hraníc, karantén v Gabčíkove a lockdownov, je toto testovanie jedinou reálnou vládou protiakciou za ostatných osem mesiacov. Keby som ja bol šéfko, logisticky to spravím úplne inak (viac rozťahané v čase a po regiónoch, viac na „prirodzených“ zhromaždiskách ako sú pracoviská, viac dobrovoľné...), ale budiž, ja šéfko nie som.

Ale jednu kritiku si neodpustím. Týka sa nielen testovania, ale vlastne celého prístupu ku pandémie. Politici stále častejšie sľubujú, že sa postarajú o naše zdravie, vzdelanie, dôchodky. Že zabezpečia, aby chodila pošta, železnice a tiekla voda. Zároveň tým ukazujú, že tuto nie je priestor pre „biznis“. Sú to príliš vznešené domény, aby ich pošlipl slová ako „trh“ či „zisk“.

A je to obrovská škoda. Podnikateľské objavovanie je obrovskou hnacou silou aplikovaného pokroku. Ziskový manažment je najefektívnejším spôsobom, ako z obmedzených zdrojov dostať maximum úžitku. Štát má výhodu v schopnosti aplikovať silu, súkromný sektor má výhodu v rýchlosti. Boj proti Covidu treba komodifikovať, alebo ako radšej vravím, „biznifikovať“. Biznifikácia pritom nemusí znamenať len luxusné marže, ako vidíme na dodávkach verejnému sektoru. Biznifikácia je aj vytvorenie priestoru na znižovanie nákladov pandémie, ako ukazuje proaktívne testovanie. Mnohé firmy využívajú PCR alebo antigénové testy už týždne. Veľká väčšina zamestnávateľov, zamestnancov, občanov nemá záujem svojou činnosťou prispievať k pandémie. Štát by mal hľadať spôsoby, ako maximálne využiť podanú ruku súkromného sektora.

Teraz vidíme skôr opak. Štát odmieta akceptovať testovanie, ktoré si dobrovoľne organizujú firmy, alebo testovanie na súkromných klinikách. Nevidíme žiaden plán, ako zapojiť súkromný sektor do oficiálnych postupov v nasledujúcich týždňoch. Pritom je jasné, že ani v prípade úspechu nebude „vyloadenie v Normandii“ stačiť na kontrolu pandémie na Slovensku.

Miesto stanovenia jediného správneho postupu by bolo lepšie otvoriť dvere všetkým aktivitám a nápadom. Vytvoriť regulačný rámec, v ktorom by bolo možné rýchlo certifikovať rôzne spôsoby dokazovania negativity. Chýbajúce bumážky už zabránili posilniť trasovanie, či zubárom prispieť k testovaniu. Premýšľať skôr nad incentívami, nie príkazmi. Máme tu tisíce všeobecných lekárov, lekární, veľkých zamestnávateľov, laboratórií, nákupné centrá, miesta kam smerujú kvantá ľudí, a ktoré sa môžu stať efektívnymi piliermi boja proti Covidu. Stačí z toho nechať spraviť podnikateľskú príležitosť.

HN, 2.11. 2020

4 otázky a 4 odpovede k minimálnej mzde

Róbert Chovanculiak

1. Ako hodnotíte zvýšenie minimálnej mzdy na 623 eur?

Toto zvýšenie je potrebné zasadiť do kontextu, tento rok vzrástla minimálna mzda o 11,5 %, zatiaľ čo pri priemernej mzde budeme radi, ak sa neprepadne. A budúci rok sa odhaduje rast priemernej mzdy okolo 2 %, pričom v parlamente je návrh na zvýšenie minimálnej mzdy o 7,5 %. A to všetko sa deje v čase hospodárskeho prepadu, kedy štát dotuje desať-tisíciky pracovných miest, aby podnikatelia neprepúšťali. **Zvýšenie minimálnej mzdy na 623 eur bude znamenať problémy pre slabšie regióny a bude brániť vzniku pracovných miest, nebudaj k prepúšťaniu.**

2. Vyrieši problém s príplatkami ich pevné určovanie v zákone?

Príplatky tento rok porastú ešte pôvodne stanoveným tempom. Nasledujúce roky bude rast príplatkov znova v rukách vlády a parlamentu, čo vytvára priestor na ďalšie „kompromisy“ a politické hľadanie správnej ceny za prácu. Dnes sa môžu politici zaviazat, že príplatky nebudú meniť, ale o rok sa môže opakovať situácia, keď si nedokážu sedieť na rukách a budú mať znova nutkanie „podeliť sa, keď sa darí“ alebo „pomôcť v kríze“.

3. Rovnako pri stupňoch náročnosti práce budú jednotlivé stupne rásť o pevnú sumu. Vyrieši tento krok razantné zvyšovanie minimálnej mzdy?

Stupne by sa mali v prvom rade zrušiť. Je to slovenská anomália, ktorá nemá ani „sociálne“ opodstatnenie. Riaditelia podnikov

a kvalifikovaní zamestnanci nepotrebujú zákony na určovanie miezd. Takéto zákony nepotrebujú ani nekvalifikovaní zamestnanci, ale tú aspoň prebieha nejaká diskusia a výskum. Pri vyšších stupňoch je to úplne mimo akúkoľvek diskusiu.

4. Nemal by štát zároveň s minimálnou mzdou zvýšiť napríklad hranicu nároku na odpočítateľnú položku zdravotného poistenia alebo inak znížiť daňovo-odvodovú záťaž pre ľudí s najnižšími mzdami?

Tento rok pokračovalo už šiestym rokom zvyšovanie daňovo-odvodového zaťaženia ľudí s nízkymi mzdami. V tomto čase narástlo z 30 % na skoro 40 %. Určite je potrebné pristúpiť k oživeniu odvodovej odpočítateľnej položky zo zdravotných, ale ešte lepšie zo sociálnych odvodov.

iness.sk, 28.10. 2020

Čo znamenajú emisné limity pre Slovensko

Martin Vlachynský

V polovici októbra sa v Bruseli rozhoduje, o koľko sa znížia emisie do roku 2030 oproti roku 1990. V súťaži o najväčšieho milovníka planéty nechce byť nikto pozadu. A tak keď šéfkomisárka von der Leyen navrhla 55 % redukciu miesto pôvodnej 40 %, europarlament sa nedal zahanbiť a navrhol rovnú 60 % zníženie.

Znižovanie emisií v Európe bude mať na globálne otepľovanie relatívne malý efekt (EÚ tvorí len pätinu globálnych emisií) v relatívne vzdialenej budúcnosti. Zato efekt na hospodárstvo krajín bude rýchly a dramatický. Ako aj iné postsocialistické štáty má Slovensko istú štartovaciu výhodu. V 90. rokoch počas transformácie zanikla nemalá časť ťažkého priemyslu. Ten, čo prežil, výrazne zredukoval tvorbu emisií prechodom zo zastaraných technológií. Dnes tak Slovensko produkuje menej emisií ako v roku 1990. Ale to ani zďaleka nestačí. Ak máme splniť cieľ 60 %, oproti roku 2018 budú musieť v nasledujúcej dekáde poklesnúť emisie o zhruba 32 %.

Ako ľahké, alebo ťažké bude toto dosiahnuť? Aj v tomto prípade platí ekonomické pravidlo, že najjednoduchšie úspory sa robia ako prvé. Slovenský priemysel znížil v období 2004 - 2014 emisie CO₂ takmer o 25 %. Aký veľký technologický priestor ešte na znižovanie emisií existuje?

Na dosiahnutie cieľa 2030 nebude stačiť zavrieť elektrárňu Nováky. Musel by sa zavrieť aj US Steel, lovnáft, Duslo, cementáreň v Rohožníku a elektrárň Vojany naraz. Inak povedané, ťažký priemysel by musel zo Slovenska odísť.

Samozrejme, Slovensko môže emisie znižovať nielen medzi veľkými podnikmi, ale aj v sektore služieb, domácností a verejnej správe. No v sektore domácností klesli emisie CO₂ od roku 1995 len o 252 Gg, čo predstavuje 2 % z objemu, ktorý by sme mali ušetriť do roku 2030. Aj tu platí, že nízko visiace ovocie (napr. zateplovanie panelákov, prechod na zemný plyn) bolo z veľkej časti už obraté.

Momentálne to vyzerá tak, že sa rozhodne až v decembri a že na vrch má návrh Ursuly von der Leyen, teda posun cieľa zo 40 % na 55 %. Sme na to pripravení? Na jar schválená Nízkouhlíková stratégia Slovenska predpokladá pokles o 47 %, dokument Moderné Slovensko už 53 %. Zrozumiteľný zoznam opatrení s konkrétnym odhadom nákladov a dopadov na pokles emisií stále chýba. Emisie by sa mali znižovať s realistickými cieľmi a na základe analýzy prínosov a nákladov, ktorá nebude zaťažovaná ideológiou (napríklad že emisie nechceme, ale zavrieme aj jadro, lebo to sa nám tiež nepáči). A hlavne treba byť realisti a nechať si zdroje aj na adaptáciu krajiny na klimatické zmeny.

HN, 19.10. 2020

Zelená ekonomika sa predáva, hnedá robí

Monika Budzák

Pre voličov je čitateľnejšie, ak poslanec zdvihne ruku za znižovanie emisií, ako vysvetľovať, prečo bude pridelenie dotácií prísnejšie.

Predinulý týždeň sa v Európskom parlamente hlasovalo o novej podobe Spoločnej poľnohospodárskej politiky. Vyzerá to však, že nebude ani zelenšia, ani zázračne nezlepši konkurencieschopnosť slovenských fariem.

Nastavovanie poľnohospodárskych dotácií z Európskej únie je totiž nekončený príbeh. Čo má byť pomoc a podpora pre farmárov, vyvoláva skôr kontroverzie a problémy. Okrem toho, že dotácie sú lákadlom pre rôznych „dobytkárov“, poškodzujú dve prostredia – podnikateľské a životné.

Stále veľa peňazí na priame platby

Priame platby sú dotácie odviazané od produkcie, na ich získanie je nutné vykázať len poľnohospodársku plochu, na ktorej hospodárite, alebo napríklad len zvieratá, ktoré chováte. Problémom týchto platieb na Slovensku je, že motivujú k nečinnosti.

Ak minimalizujete náklady spojené s hospodárením na pôde (napríklad len pokosiť) alebo so starostlivosťou o zvieratá, ostane vám z dotácie viac. Tento predpoklad potvrdzujú aj čísla. Chov mäsového dobytká predpokladá produkciu teliat. Tie sú ukazovateľom produktivity daného podniku.

Keď sa pozrieme do ročenky plemenárskych služieb, tak zistíme, že v sledovaných podnikoch sa na 100 kráv v priemere narodí len 67 teliat. Množstvo fariem tak chová kravy „dôchodkyne“ alebo ak chcete „na dovolenke“, ktoré neprodukujú ani mlieko, ani mäso. Na tieto zvieratá si však môže podnik požiadať dotácie. V posledných rokoch sa síce kladie dôraz na takzvaný animal welfare, teda dobré chovné podmienky zvierat, tie však majú pomôcť produkcii a nepodporovať vznik ZOO.

Podobne je to aj s dotáciami na plochu. Podmienkou je zabrániť samonáletu drevín, teda stačí pokosiť či mulčovať, a príjem z dotácie je váš. Pestovanie akejkoľvek plodiny si vyžaduje extra starostlivosť, na ktorú síce opäť môžete požiadať dotácie, ale podmienky sú prísnejšie a bez byrokracie to nebude. Motiváciou fariem je vykázať čo najviac veľkých plôch, aby získali čo najviac peňazí. Na druhom konci sú príklady fariem, ktoré dotácie vôbec nevyužívajú, keďže zdĺhavé administratívne požiadavky pri žiadostiach pre nich predstavovali viac nákladov ako výnosov.

V minulosti sa na Slovensku peniaze z Programu rozvoja vidieka presúvali do prvého piliera (priame platby), čo znamenalo viac príjmu pre neproduktívne až kontraproduktívne činnosti. Každý členský štát má totiž istú formu voľnosti pri nastavovaní dotačných schém. Pri nastavovaní „novej“ poľnohospodárskej politiky to europolitici Slovensku ešte uľahčili a rovno stanovili povinný podiel 60 percent všetkých zdrojov na priame platby.

Namiesto emisií burgre

Napriek voľnosti v nastavovaní dotačných podmienok pre jednotlivé štáty dochádza na európskej úrovni k volaniu po jednotnejšej zelenej agropolitike, ktorá by platila pre všetkých európskych farmárov a vytvorila tak „spravodlivejšie“ podmienky.

Zelená politika sa dobre predáva, kým s ňou nie sú spojené konkrétne kroky. Len nedávno hlasovali poslanci v europarlamente v prospech prísnejších emisných limitov, teda aby emisie skleníkových plynov do roku 2030 poklesli o 60 percent. Problémom tohto hlasovania je, že samotný záväzok nehovorí nič o prostriedkoch, akými má byť zníženie dosiahnuté. Preto je pre poslancov také jednoduché deklarovať záujem o životné prostredie.

Súčasná nastavenie priamych platieb napríklad vedie k tomu, že prvky ako remízky či medze, ktoré zabezpečujú väčšiu biodiverzitu v krajine, sú zrovnané. Hoci pôda a rast organickej hmoty prirodzene viažu uhlík, aj poľnohospodárska výroba má podstatný podiel na emisiách.

Tu však dochádza k stretu záujmov, kde vyhráva zachovanie status quo štedrého dotovania pred naviazaním týchto prostriedkov na zelené alebo produkčné ciele.

Predsa len, pre voličov je čitateľnejšie, ak poslanec zdvihne ruku za znižovanie emisií, ako vysvetľovať, prečo bude pridelenie dotácií prísnejšie. Preto sme sa z médií skôr dozvedeli, že poslanci hlasujú o tom, či sa aj vegetariánske burgre môžu nazývať burgrami ako o tom, za akých podmienok sa prerozdeli 340 miliárd eur z rozpočtu Európskej únie.

Protichodné opatrenia v európskej politike nie sú novinkou. Na Slovensku sa každú jar intenzívne debatí o repke, ktorá je okrem iného pestovaná na veľkých monokultúrnych poliach a preto ekológmi kritizovaná. Väčšina jej produkcie sa používa na biopalivá, jej pestovanie je teda paradoxne výsledkom ekologickej politiky. No na vine nie sú farmári, ktorí ju pestujú, ale úradnícky dopyt, ktorý robí jej pestovanie výhodným.

Ponaučenie pre Slovensko?

Neočakávajme od Európskej únie efektívne dotačné politiky. V minulosti sme boli viackrát svedkami, že spleť európskych rozhodnutí je pre bežného občana nečitateľná, a preto funguje u politikov stratégia zbavovania sa zodpovednosti. Napriek tomu, dostatočná voľnosť v nastavovaní dotácií Slovensku nebráni zamerať prostriedky na systémové reformy. Majme to na pamäti predtým, ako začneme ukazovať prstom na Brusel.

Denník N, 5.11. 2020

Platy učiteľov nie sú také nízke, ako sa zdá

Róbert Chovanculiak

Slovenské školstvo má množstvo problémov, no nízke plošné mzdy učiteľov medzi ne nepatria. Tí čo tvrdia opak, sa odvolávajú na jedno medzinárodné porovnanie: podiel miezd učiteľov na mzdách vysokoškolsky vzdelaných ľudí. Aj vo vládnom reformnom dokumente sa píše, že tento podiel dosahuje v EÚ v prieme 88 %, pričom v SR je to len niečo nad 70 %. A tento rozdiel je označený za jeden z hlavných dôvodov, prečo u nás treba plošne zvýšiť mzdy učiteľov.

Porovnávanie miezd učiteľov s mzdami vysokoškolsky vzdelaných ľudí naprieč krajinami však podáva skreslený obraz. Dôležitým faktorom v takomto porovnaní sa stáva to, akú mzdovú prímiiu prináša vysokoškolský titul v danej krajine.

Táto prémie sa môže líšiť naprieč krajinami z rôznych dôvodov. Záleží od toho, aký podiel ľudí ma titul, akú školu a aký odbor vyštudovali, v akých sektoroch pracujú či aký majú priemerný vek.

Ak je táto prémie v krajine relatívne nízka, tak sa, samozrejme, mzdy vysokoškolsky vzdelaných ľudí nebudú príliš líšiť od priemernej mzdy v hospodárstve. A čisto aritmeticky tak vo výsledku bude aj rozdiel medzi mzdami učiteľov a mzdami ľudí s titulom menší. Čo v medzinárodnom porovnaní vytvorí dojem, že z pohľadu podielu miezd učiteľov na mzdách ľudí s titulmi sú v krajine učelia odmeňovaní vysoko. A naopak, ak je v krajine vysoká mzdová prémie za titul, tak v takejto krajine budú mať mzdy učiteľov tendenciu dosahovať nižší podiel v medzinárodnom porovnaní.

Že táto aritmetická logika platí aj v reálnom svete, ukazuje porovnanie severských krajín s krajinami V4. Krajiny ako Dánsko, Estónsko, Fínsko a Švédsko majú relatívne nízku mzdovú prémie za titul. V priemere dostane v týchto krajinách vysokoškolsky vzdelaný človek 133 % priemernej mzdy. A zároveň tam mzdy učiteľov prvého stupňa ZŠ dosahujú relatívne vysoký podiel na mzdách vysokoškolsky vzdelaných ľudí. V priemere 86 %.

Úplne opačná situácia je v krajinách V4 - v Česku, Maďarsku, Poľsku a na Slovensku. Tu prináša titul relatívne vysokú prémie, v priemere vo výške 162 %. A zároveň tu mzdy učiteľov prvého stupňa ZŠ predstavujú relatívne nízky podiel na mzdách vysokoškolsky vzdelaných ľudí. V priemere 70 %. Úplný extrém potom predstavujú USA, kde vysokoškolský titul prináša prémie 176 % a mzdy učiteľov tvoria len 62 % miezd ľudí s titulmi.

Z týchto dôvodov oveľa lepšie vypovedá o úrovni odmeňovania učiteľov v krajine porovnanie miezd učiteľov s priemernou mzdou. V tomto porovnaní už Slovensko nijako výrazne nezaostáva. Na 1. stupni ZŠ dosiahli mzdy učiteľov 103 % priemernej mzdy, pričom priemer EÚ bol 103,4 %. Mimochodom, napríklad Fínsko dosiahlo v tomto ukazovateli 104,2 %. Na 2. stupni už Slovensko stráca na priemer EÚ približne 4,6 %. Čo je však stále ďaleko od 18 % z porovnania z reformného dokumentu a nedá sa preto hovoriť o potrebe výrazného zvýšenia miezd učiteľov.

A to predovšetkým v situácii, keď je možné, že sme už priemer EÚ dobehli. Tento rok totižto vzrástli mzdy učiteľov o 10 %, ale priemerná mzda vzrastie odhadom len o 2 %. Tento rok sa odhaduje, že priemerná mzda učiteľa dosiahne úroveň okolo 1 350 eur. Mimochodom, počas poslednej dekády vzrástli mzdy učiteľov o viac ako 80 %, pričom priemerná mzda v hospodárstve približne o 46 %. Teda ak boli skutočným problémom nízke plošné mzdy učiteľov, tak posledné roky tento problém výrazne strácal na páľivosti.

Skutočný problém však existuje pri učiteľoch v Bratislavskom kraji. Školstvo je charakteristické tabuľkovými platmi, ktoré sú rovnaké vo všetkých regiónoch. A to, samozrejme, vytvára problémy. V Prešovskom kraji dosiahla mzda učiteľov úroveň skoro 160 % prešovskej priemernej mzdy, pričom v Bratislavskom je to tesne pod 100 %. Výsledkom je, že na portáli Profesia.sk hľadajú v Bratislavskom kraji 57 učiteľov na voľné pracovné miesto a v Prešovskom, najľudnatejšom slovenskom kraji, len štyroch.

Čo je riešením tohto špecifického problému? Školstvo sa môže inšpirovať napríklad policajným zborom a zaviesť príplatky za ubytovanie v drahých regiónoch. Takéto riešenie by nestálo stovky miliónov eur, ako plošné zvyšovanie miezd a zároveň by cielene a efektívne riešilo momentálne najväčší problém mzdovej otázky v školstve. Po jeho vyriešení by sme sa mohli posunúť hneď na druhý problém: motivačné odmeňovanie šikovných učiteľov a nie učiteľov, ktorí vydržia v učiteľskom zbore najdlhšie a sú ochotní plniť rôzne formality, aby získali potrebné atestácie.

Trend, 4.11. 2020

Moderné a úspešné zdravotníctvo

Martin Vlachynský

Bolo by odvážne očakávať, že reformný dokument z dielne vlády bude revolučné dielo, ktoré prinesie prekvapivé a odvážne reformy. Na to nebol čas, priestor a asi moc ani ľudia, keďže minister do rezortu nenastúpil s koncepciou reformy a hlavná analytická jednotka sa pred časom prakticky rozpadla. No výsledok je aj pri realistických očakávaniach nemastný, neslaný.

Ciele sú zadané pekne na desiatinky, ale úprimne – ako veľmi dokáže vláda behom nasledujúcich 4 rokov ovplyvniť očakávanú dĺžku života pri narodení? O viac ako pätinu znížiť úmrtnosť odvrátiteľnú prevenciou?

No dobre, budiž. Aj hokejisti nastupujú do každého zápasu s tým, že ho vyhrajú. V úvode nastupuje zdĺhavý výpočet problémov, ktorý všetci poznáme naspamäť z revízie výdavkov, alebo aj zo života. Niektoré sú jasné, niektoré menej. Čo napríklad znamená, že „poistný systém je neefektívne regulovaný“? Paradoxne, práve s touto fooskulou prichádza asi najzásadnejší záväzok dokumentu a síce definícia nároku pacienta. Snáď sa tohto yetiho konečne podarí odfoťiť.

Dokumentom sa tiahne jeden zásadný problém. Má predstavu o problémoch, ale menej o nástrojoch ich riešenia. Zmena mixu ambulantných špecializácií? Zmena odmeňovania všeobecných? Optimalizácia nemocníc? Ako, ako, ako? Nákupcami zdravotnej starostlivosti sú poisťovne, ktoré dohadujú zároveň ceny. Ministerstvo má na tento proces dosah len cez minimálnu sieť, ktorá však miesto optimalizácie slúžila v minulosti k presnému opaku – zabetónovávaniu neefektívnych poskytovateľov v systéme.

Napísal by som ja lepší plán? Neviem, možno áno, ale hlavne by som nikomu nesľuboval zásadné zmeny v horizonte 4 rokov.

Ja som hlboko skeptický ohľadom celej európskej hurá akcie okolo reformno-záchraného plánu. Vychádza z naivnej predstavy, že spravím analýzu, zadefinujem si ciele, vytvorím armádu poradných, rezortných, nadrezortných a neviem akých skupín a komisii, miniem miliardy a výsledok sa dostaví.

Nedostaví. Úspech vyviera zo zdravého, stabilného prostredia, nie z plánov. Z prostredia, kde sú jasné a dodržiavané pravidlá, fungujúce spätné väzby, orientácia na výkon. To v zdravotníctve nie je, zdravotníctvo je byrokraticky riadený organizmus plný mocenských hier, populizmu a emócií. Ako ukazujú aktuálne udalosti, len tak odtiaľ nezmiznú.

Zdravotnícke noviny, 15.10. 2020

Ako zapáliť iskru zvedavosti v ekonomickom vzdelávaní

Monika Budzák

V priemere sú Slováci v ekonómii slabí. Táto skutočnosť sa pravidelne objavuje v médiách. Hovoria o tom dáta z PISA testovania, výsledky z našej Ekonomickej olympiády, ale v neposlednom rade aj počet exekúcií či rýchlosť zadlžovania domácností. Zo dňa na deň sa to síce nezlepší, ale preto ešte nemusíme strkať hlavu do piesku.

Mladá generácia je totiž extrémne zvedavá. Nielenže pozorne sleduje, čo sa okolo nej deje, ale všetko to aj kriticky analyzuje. Nedávne finále Ekonomickej olympiády ukázalo, že hoci je memorovanie stále rozšírené, finalisti súťaže vedeli zaujať postoj a fundovane argumentovať. To je schopnosť, ktorá mnohých internetových diskutérov obchádza.

Postupne sa v jednotlivých kolách olympiády vyfiltrovali študenti, ktorí preukázali najhlbší prehľad z ekonómie. V celoslovenskom finále sa zišla päťdesiatka najzdatnejších z celej krajiny, kde sa v písomnej časti mali najprv popasovať s riešením analytických úloh. Čo boli ale najväčšie slabiny, ktoré testovanie odhalilo aj u päťdesiatky finalistov? V prvej otvorenej úlohe mali popísať vplyvy cenovej regulácie na trh s dezinfekčnými prostriedkami. Priemerná úspešnosť v tejto úlohe bola 14,5 bodov z 25. Cenová regulácia v podobe maximálnej ceny za dezinfekčný prostriedok má za následok, že nebude dosť výrobcov ochotných vyrábať ho, a tým pádom sa nevytvorí tlak na znížovanie jeho ceny. Namiesto toho bude prostriedkov nedostatok a mnohých ľudí bude lákať ich predaj a kúpa na čiernom trhu. O cenovej regulácii sa rozprávalo aj na začiatku koronakrízy, a zároveň je pomerne bežným javom napr. pri nájomnom. Mesto Berlín nedávno zaviedlo strop na nájomné, s cieľom zastaviť

jeho prudký nárast. Zvyšovaniu nájomného to ale nezabránilo. Naopak, majitelia zareagovali jeho razantným zvýšením ešte počas schvaľovacieho procesu zákona, aby to stihli predtým, ako dôjde k zmrazeniu cien zo strany mesta. Bez toho, aby ľudia poznali fungovanie trhového mechanizmu, nedokážu vyhodnotiť, či je takáto politika pre nich výhodná alebo nie.

V druhej úlohe pozreli študenti na prsty Trumpovej politiky zvyšovania cien. Clá majú za následok, že tovary zo zahraničia sú pre domácich spotrebiteľov drahšie. Ovplyvňuje to tak nielen konkurencieschopnosť zahraničných firiem, ale napr. aj tých amerických, ktoré komponenty zo zahraničia ďalej spracovávajú. Clo predstavuje ďalší príjem do štátneho rozpočtu, avšak aj riziko odvetných opatrení. V praxi sme boli svedkami toho, že Čína zaviedla clá ako reakciu na americké kroky. Úspešnosť v tejto úlohe bola však pomerne slabá, v priemere získali študenti 10 bodov z 25. Vplyv cien na životy bežných ľudí nie je zanedbateľný, no ich významu rozumie len málo študentov.

Ďalšia úloha vychádzala z nedávnej situácie, keď obchodné reťazce zaznamenali v začiatkoch koronakrízy rekordné tržby. Spotrebiteľia ale nesiahali po luxusnom tovare s najvyššou maržou akým je elektronika, parfumsy či oblečenie. Viac sa zamerali na bežný tovar typu múka, olej, droždie atď. V tejto úlohe sa mali súťažiaci zamyslieť, ako sa zmení zisk a cash flow obchodníka v krízovom mesiaci. Práve cash flow alebo zmena stavu hotovosti je pojem, ktorý drvivá väčšina študentov nepoznala. Schopnosť zladiť prítok a odtok financií je pre firmu dôležitým faktorom prežitia. Kladný cash flow umožňuje investície, splátku úveru, či výplatu dividend. Záporný signalizuje, že podnikateľ musí získať dodatočné financie. Naproti tomu je zisk, ktorý sa pozerá na to, či činnosť podnikateľa prináša pridanú hodnotu a či je podnikanie zdravé z dlhodobého hľadiska. Ak firma dlhodobo nedosahuje zisk, tak skrachuje. Výučba podnikania na školách sa často obmedzuje na marketing a manažment, základy podnikových financií však ostávajú nepochopené. Priemerná úspešnosť tejto úlohy hovorí za seba – len 6 bodov z 25.

Pri každej z úloh bolo niekoľko výnimočných študentov, ktorí dosiahli vysoký počet bodov. Ukázali, že danému problému rozumejú, vedia zaujať postoj a svoje odpovede odôvodniť. Rovnako poznáme príklady škôl, ktoré ekonómiu podporujú a dokážu v študentoch vzbudiť zvedavosť, ktorá ich vedie k samoštúdiu. To je totiž kľúčové, ak chce budúci mladý ekonóm či ekonómka zanechať po sebe stopu, či len jednoducho vedieť, ako sa rozhodovať v bežných ekonomických otázkach.

Iskru zvedavosti vzbudzujeme a podporujeme aj v Ekonomickej olympiáde. Prihlasovanie do 4. ročníka súťaže práve prebieha, stredné školy sa môžu prihlasovať do 2.12.2020 na webe: ekonomickaolympiada.sk

Trend, 12.10. 2020

Budúcnosť odpadu v plameňoch

Martin Vlachynský

Oblasť odpadového hospodárstva a s ním spojené regulácie sú pre masovú verejnosť zaujímavé asi ako škótska hokejová liga. Pred domom sa im zjavuje auto, ktoré obsah pestrofarebných kontajnerov odváža niekam výmenou za šek, ktorého sumu si len matne pamätáme.

Z pohľadu ekonomiky sa ale fyzický a hodnotový tok odpadov stáva čoraz významnejší a narábanie s ním čoraz zložitejšie. Len samotná administratíva okolo vykazovania odpadov zamotá nejednému podnikateľovi hlavu. Kroky slovenskej vlády v regulácii odpadového hospodárstva budú mať na ekonomiku nezanedbateľný vplyv.

V EÚ sa presadilo niečo nazvané „odpadová hierarchia“. V skratke to znamená „Skládkovanie zlé, recyklácia dobrá“. Niekde medzi tým sa nachádza energetické zhodnocovanie odpadov, teda ľudovo spaľovanie. Zelenou odpadovou nirvánou pre všetky členské krajiny je dosiahnuť nulové skládkovanie a maximum recyklácie.

Lenže je tu problém. Napriek vzletným frázam o prínosoch recyklácie, tá v niektorých prípadoch prináša záporné hodnoty. Teda proces recyklácie (od separácie až po spracovanie odpadu) je drahší, ako výsledný produkt. A to ešte svojou neplatenou prácou výrazne vypomáhajú domácnosti. Problém sa zhoršil, keď Čína prestala odoberať odpadový plast z Európy. Proces separácie tak niekedy znamená, že z jednej kôpky smetí sa spravia štyri kôpky smetí.

Ak bude Slovensko chcieť znížiť skládkovanie k hranici 10 %, len intenzívnejším recyklovaním to nedokáže, pretože s niektorým vyseparovaným materiálom jednoducho nie je čo urobiť. Preto ku slovu prichádzajú aj spaľovne. Tie boli aj témou diskusie októbrového zasadnutia parlamentnej Komisie pre energetiku a obehové hospodárstvo, ktorého sa zúčastnil aj minister pre životné prostredie Ján Budaj.

Potešiteľné je, že ministerstvo (hoci nie s nadšením) akceptuje aj úlohu energetického zhodnocovania odpadov. V časoch, keď ešte stále máme elektrárne a teplárne na uhlie, nie je spaľovanie odpadu (napríklad „tuhej ropy“ v podobe plastov) žiaden environmentálny faul. Pohľad ministerstva na to, ako by to malo vyzeráť a kde sú chyby, ale už taký krištáľový nie je.

Na Slovensku sa dnes odpad spaľuje v dvoch spaľovniach (bratislavská a košická) a v cementárňach. Veľká časť (80 %) odpadu spáleného v cementárňach je zo zahraničia. Tie inkasujú za tonu spáleného odpadu takmer 100 eur, zatiaľ čo napríklad poplatok za skládkovanie tony odpadu v Rohožníku (obec s veľkou cementárnou) je menej ako 30 eur. **Podľa ministerstva by mali cementárne zlacniť poplatky a odoberať primárne** (aspoň 60 %) slovenský odpad. Nové spaľovne tak nebude treba.

Táto argumentácia pokrivkava na viacerých nohách. Po prvé, **cementárne nie sú charita**. Tak ako každý podnikateľ si vyberajú palivo s najlepším pomerom cena/výkon. Zníženie výkupnej ceny za odpad bude znamenať zhoršenie ich súčasnej konkurenčnej pozície.

Po druhé, **v cementárňach sa musí spaľovať odpad istej kvality**, keďže cementárenské pece potrebujú dosiahnuť až 1 600 stupňov Celzia. Je otázne, nakoľko a ako rýchlo dokážu takéto palivá získať z domáceho trhu.

Po tretie, **spaľovanie odpadu neznamená, že sme „komínom Európy“**, ako zaznelo v diskusii. Nie je ekonomický rozdiel medzi výrobou ocele, ktorá sa následne predá do zahraničia a spálením zahraničného odpadu. Oboje predstavuje export spojený s produkciou emisií. Tie sú však limitované emisnými povolenkami.

Po štvrté, **kapacita cementární bude sotva stačiť na pokrytie dopytu po energetickom zhodnotení odpadu, ak bude Slovensko tlačiť na zníženie skládkovania**. **Ciele EÚ** na rok 2035 hovoria o maximálne 10 % skládkovaní odpadu a minimálne 65 % recyklácií. Niektoré krajiny vrátane Slovenska majú umožnený **5-ročný odklad**. Slovensko dnes recykluje 39 %, slovenská **Stratégia environmentálnej politiky** cieľuje 60 % do roku 2030 a 25 % skládkovanie do roku 2035. Na stole tak je 25 % odpadu, čo dnes predstavuje zhruba pol milióna ton, ale s očakávaným rastom množstva odpadu (Slováci dnes tvoria podpriemerné množstvo odpadu, s rastom bohatstva bude rásť) to bude skôr okolo úrovne 700 – 800-tisíc ton. Využitá kapacita cementární je v súčasnosti do 400-tisíc ton, maximálne možno pol milióna. Maximum na spaľovanie však využijú len vtedy, ak budú predávať maximum cementu. Ak by aj zvýšili dober slovenského odpadu podľa predstáv ministerstva (60 %), stále zostane priestor okolo pol milióna ton pre spaľovne. A pozor, hovoríme len o komunálnom odpade, nie priemyselnom.

Pred spálením je odpad nutné upraviť. Výhľadovo tak sektor okolo zberu a spracovania odpadu bude v blízkych rokoch rásť. Niektoré tieto investície aj prevádzku bude musieť zaplatiť. Dúfajme teda, že ministerstvo dnešné ani budúce nepodľahnú pokušeniu „poručiť vetru a dešti“ a umožnia, **aby vznikol čo najefektívnejší trh s odpadmi a spojenými službami, s fungujúcimi cenami, ktorý nebude pre slovenskú ekonomiku príťažou**.

Trend, 29.10. 2020

Efektívna poisťovňa

Martin Vlachynský

Diskusia o navýšení kapitálu VŠZP sa úctyhodne rozkošatila všetkými smermi. Mňa ale najviac zaujal moment, keď sa začalo hovoriť o efektívnosti Všeobecnej zdravotnej poisťovne. Zdá sa totiž, že ani premiér, ani minister zdravotníctva nerozumejú (alebo nechcú rozumieť), **čo je hlavnou úlohou zdravotnej poisťovne v slovenskom systéme.**

Ako argument [zaznelo](#), že VŠZP dáva viac na jedného poistenca, dáva viac na lieky, alebo že nedostáva rovnaký podiel platieb, aký by jej prislúchal podľa podielu na nakúpenej zdravotnej starostlivosti. Ale veď to je predsa definícia neefektívnosti! Úlohou zdravotnej poisťovne nie je platiť čo najviac, každému poskytovateľovi koľko si povie a za čo si povie. Jej úloha je nakupovať zdravotnú starostlivosť čo najvýhodnejšie a tým v slovenskom zdravotníctve udržiavať rovnováhu medzi príjmami a výdavkami. Zdravotná poisťovňa má nakupovať toľko zdravotnej starostlivosti, aby bol splnený zákon (minimálna sieť, kategorizované lieky) a zároveň aby im poistenec neutiekol ku konkurencii. Musí za to zaplatiť takú sumu, aby ju poskytovatelia neodmietli, ale aby ani nezbankrotovala. **Najefektívnejšia poisťovňa je tá, ktorá má spokojných poistencov, dostatok poskytovateľov a najzdravšie financie.**

Ktorá poisťovňa to teda je? Presne nevieme, lebo nemáme zadefinovaný nárok, nemáme oficiálne čakacie doby, nemáme žiadne oficiálne ukazovatele kvality. Ale máme silný ukazovateľ – presuny poistencov. A tie hovoria dosť jasne. Poistencovi je jedno, koľko ktorá poisťovňa míňa v prepočte na poistenca, pretože to môžu byť peniaze masérovi, či tetke, ktoré jeho nijak neovplyvnia.

Som plne za to, aby bol na Slovensku čo najpresnejšie definovaný nárok, aby boli zverejňované spoločné ukazovatele kvality, alebo čakacie doby. Lenže nie je náhoda, že nič také na oficiálnych miestach za 15 rokov nevzniklo. Miesto otázky jednej štátnej poisťovne by potom možno viac rezonovala otázka, načo vlastne štátna poisťovňa existuje.

SME, 30.9.2020

Prioritou musia byť stredné školy

Róbert Chovanculiak

Toto má byť typ školstva, kde sa nepreberajú už len všeobecné vedomosti ako na základnej škole, ale praktické zručnosti využiteľné v zamestnaní.

Na Slovensku sa v poslednom čase veľa rozpráva a píše o dôležitosti školstva. Školstvo však pozostáva z mnohých stupňov a vo svete, kde sú zdroje a pozornosť ľudí vzácne, nemôže byť všetko rovnako dôležité. Musíme si stanoviť priority. Čo by mala byť priorita v slovenskom školstve? Poďme na to vylučovacou metódou.

Základné školstvo. Aj napriek pravidelným alarmujúcim správam o tom, ako naši žiaci dosahujú zlé výsledky v testovaniach PISA, poskytuje slovenské základné školstvo plus mínus obstočné základy. Tými základmi je naučiť ľudí čítať, písať, počítať.

V poslednom porovnávaní gramotnosti dospelých ľudí v rámci testovania PIAAC z roku 2013, dopadlo Slovensko nad pomery. V Európskej únii má v priemere 16,4 percenta ľudí problém rozumieť písanému textu. Na Slovensku to bolo 11,7 percenta. Ak by sme aj predpokladali, že školstvo sa u nás zhoršuje, tak určite nemôžeme hovoriť o tragédii.

Môžete namietnuť, že základné školy majú potenciál naučiť omnoho viac než čítať, písať, počítať. Áno, mať zaujímavejší dejepis, praktickú fyziku alebo lepšiu prírodovedu by bolo dobré, ale revolúciu v živote ľudí to neprinesie. Nieкто iný môže namietnuť, že nejde o vedomosti. Že kvalitná základná škola dokáže v deťoch vypestovať kritické myslenie a prebudiť kreativitu.

K tomu prvému som skeptický, deti nie sú plastelína. Mnohé štúdie, ktoré sa pokúsili u detí zvýšiť kritické myslenie, zlyhali. Pri tom druhom som ochotný pripustiť priestor na zlepšenie, ale vyžadovalo by si to zmeniť úplne celý prístup k vzdelávaniu a prejsť na nejaký nový model, čo sa nepodarilo ešte v žiadnej krajine na svete.

Týmto odsekmi nechcem tvrdiť, že na základnom školstve nezáleží. Tvrdím iba, že hraničné zlepšenie by prinieslo relatívne malé benefity a zároveň by vyžadovalo veľké zmeny, ktoré sa nepodarili ani inde vo svete. A tiež musím zdôrazniť, že tu hovorím o priemernej škole s priemernými žiakmi.

Pri chudobných deťoch zo zlého socioekonomického prostredia existuje veľký priestor na zlepšenie a pomoc. Ale to sa týka špecifických regiónov a len časti detí.

Vysoké školy. Tento stupeň školstva treba rozdeliť na minimálne dve skupiny. Na jednej strane sú to technické odbory a univerzity, ktoré vzdelávajú chemikov, strojárův, IT-čkárov alebo lekárov do ich špecifických povolání. Tento typ vysokoškolského vzdelávania do značnej časti zvyšuje ľudský kapitál študentov a vychádzajú z neho pomerne kvalitní absolventi, ktorí nemajú problém s uplatnením na trhu práce. Naopak, jediný problém je, že ich je nedostatok.

Potom je tu však druhá skupina, ktorá tvorí výraznú väčšinu univerzít, fakúlt a aj samotných študentov. To sú odbory, kde už nehrá takú rolu zvyšovanie ľudského kapitálu, ale hodnotu prináša skôr titul na konci štúdia. Tento titul slúži ako pečiatka na čele absolventov, ktorá dokazuje, že študenti boli schopní a ochotní absolvovať prekážkovú dráhu vo forme skúšok a uspeli. A preto na rozdiel od tých, ktorí školu nedokončili alebo sa o to ani nepokúsili, majú s väčšou pravdepodobnosťou lepšie schopnosti.

Tento typ spoločenských, humanitných, sociálnych odborov tak plní funkciu predovšetkým oddeľovania zrna od pliev. No a tu naše vysoké školstvo exceluje a v súlade s plánmi EÚ získava pečiatku na hlavu 40 percent mladých ľudí. Presnejšie povedané, plníme plán na 120 percent, keďže u nás tráví vysokoškolák o rok dlhšie na univerzite, ako je priemer ostatných krajín. Máme veľa päťročných inžinierov a magistrov.

Takže nám ostáva stredné školstvo. Toto má byť typ školstva, kde sa nepreberajú už len všeobecné vedomosti ako na základnej škole, ale praktické zručnosti využiteľné v zamestnaní. A tých zamestnaní je veru dosť. Až pre dve tretiny voľných pracovných miest stačí dokončená stredná škola. Zamestnávateľia hľadajú hlavne kvalifikovaných remeselníkov či ľudí na obsluhu rôznych strojův.

Ak teda máme dnes na trhu práce nejaký problém so vzdelávaním, tak pri stredných školách. A preto by sme im mali dať prioritu a zamerať sa na ich zlepšenie. Teda minimálne aspoň na tých 70 percent škół, ktoré nie sú gymnáziami, ale strednými odbornými školami.

Kde začať? Napríklad pri financovaní. Nejde ani tak o objem peňazí, ako skôr o jeho prerozdelenie. Rôzne odbory dostávajú rôzne sumy na žiaka - podľa toho, v akej sú kategórii. Čím vyššia kategória, tým viac peňazí. Týchto kategórií je 15, a nie vždy odzrkadľujú finančnú nákladnosť výučby. Napríklad mechanik elektrotechnik a mechatronik sú v 6. a 8. kategórii, pričom čašníik, servírka a kozmetik sú v 11. kategórii.

Ďalším problémom je sieť stredných škół. Počty žiakov klesajú výraznejšie než počty škół. To spôsobuje, že školám klesajú celkové príjmy, nemajú peniaze na investovanie do výučby a sú rady, keď dokážu zaplatiť pedagógov. Oblúbenou technikou ako riešiť tento problém, je spájať rôzne odbory v jednej triede. Napríklad autoopravárov, kuchárov a kaderníkov.

Riešiť treba aj kvalitu. Najlepšie stredné školy sú tie, ktoré najviac spolupracujú s praxou. O toto sa pokúša projekt duálneho vzdelávania. Ale počty prihlásených žiakov,

škół a zamestnávateľův nenapĺňajú očakávania a hlavne naše možnosti a potreby. Dôvodov je viacero, ale dnes je okolo tejto témy ticho. A pritom je čo zlepšovať.

Napríklad postavenie zamestnávateľův, ktoré im neumožňuje aktívne sa zúčastniť na záverečnom hodnotení žiakov, lebo ich zamestnanci nemajú pedagogické minimum. Alebo sú nútení svoju výučbu prispôbovať kazajke štátnych vzdelávacích programov, kde je do podrobnosti popísané, čo, kedy a koľko sa má praxovať.

Stredné školstvo má jednoducho všetky predpoklady na to, aby sa stalo prioritou. Je dôležité z pohľadu trhu práce, z pohľadu budúcnosti veľkej časti mladých ľudí a je tam množstvo vecí, ktoré je možné spraviť okamžite a zároveň odstrániť akútne nedostatky a priniesť relatívne rýchle výsledky.

Denník N, 15.10. 2020

Po prvé, po druhé a... udelené!

Martin Vlachynský

Dvaja bieli muži v pokročilom veku z amerického stredozápadu, odchovaní na Stanforde a Harvarde. Ak sa niekto bál, že politická korektnosť v podobe genderovej rovnováhy vtrhne aj do udeľovania Nobelových cien, môže si dať minimálne v ekonomickej sekcii nateraz pohov. Nielen čerství držiteľia, ale aj ich výskum majú skôr nádych kravát, zasadačiek a excelovských tabuliek. Po cenách udelených za výskum globálneho otepľovania či chudoby je tohtoročná cena udelená za teóriu aukcií a vylepšenie aukčných formátov.

Áno, Milgrom a jeho bývalý doktorand Wilson (obaja mimochodom bývajú na jednej ulici) nielen pripravili teóriu, ale aj jej konkrétne aplikácie. Dalo by sa povedať, že teória vznikla z popudu praxe. Napokon, nobelista Wilson nemá doktorát z ekonómie, ale z biznisu (Doctor of Business Administration). V roku 1994 pripravili (spolu s Prestonom McAfeem a Johnom McMillanom) aukčný systém pre Americkú federálnu komisiu pre komunikácie (U. S. Federal Communications Commission) na predaj frekvenčného spektra. Milgrom pôsobil napríklad aj ako poradca Google pri ich vstupe na burzu v roku 2004, ako aj iných známych technologických firiem. Ich aukčné princípy sa dnes aplikujú napríklad aj pri obchodovaní energie z obnoviteľných zdrojův. Obaja majú úspešné poradenské firmy, ktoré pomáhajú s aukciami.

Ak máte radi škatuľky, ekonóm Tyler Cowen označil tohtoročnú cenu ako cenu za teóriu hier, ekonómie informácií a asymetrických informácií. Už však dosť dlho chodíme okolo nobelovskej kaše, skúsme teda vysvetliť, z čoho je navarená.

Väčšina z nás zažila aukciu maximálne na ebay, no minimálne z filmového spracovania vieme, že ide o udalosť so špecifickou atmosférou. Princíp je navonok jednoduchý (kto dá viac), no zároveň je to veľká strategická hra. Dražiaci nie sú dokonale nezávislé entity, veď každé (ne)prihodenie jedného ovplyvní správanie druhého. Tým viac, ak je známe, že niektorí záujemcovia sú experti a iní laici, ktorí sa snažia od expertov získať náznaky toho, aký hodnotný je dražený predmet. Poznáme mnoho typov aukcií – anglickú, holandskú, škótsku, japonskú, sviečkovú a ďalšie – a historicky vieme, že dražba toho istého predmetu rôznymi systémami môže vyústiť v odlišné ceny.

A teraz si predstavte, že ste napríklad štát, ktorý ide predávať rádiokrekvenčné pásma. Naposledy ste ich predávali pred dekadou a netušíte, koľko by ste za ne mohli dostať dnes. Milión? Desať? Nie je to ropa s jasnou cenou za barel. Zároveň je to komplexný produkt. Neplatí, že cena je lineárna a zodpovedá napríklad kilometrom pokrytia. Záujemca je trebárs za tri pásma spoločne ochotný zaplatiť vyššiu cenu ako za každé jedno samostatne, pretože chce pokryť celé pobrežie. Iného to nezaujíma. Ako z takejto aukcie dostať čo najviac peňazí?

Ak teraz čakáte, že Milgrom a Wilson prišli s univerzálnym aukčným vzorcom v štýle Pytagorovej vety a vy si prečítate rozuzlenie tohto komentára, sklamem vás. Prezradím len, že v roku 1994 prišli pre US FCC s takzvaným Simultaneous Multi-Round Auction Format – teda spôsobom aukcie, kde záujemcovia mohli naraz paralelne dražiť viacero predmetov naraz. Dôležitou súčasťou je, že aukcia sa odohráva na kolá a po každom sú prezradené (niektoré alebo aj všetky) informácie o navrhovaných cenách. Jednou z častí nobelistickej teórie totiž je, že čím viac vedia kupujúci o cenových návrhoch svojich konkurentov, tým vyššiu predajnú cenu je predajca schopný dosiahnuť.

Alebo ešte inak. Kým práce iných ekonómov hovorili o tom, ako aukcie teoreticky fungujú (pozri napríklad Nobelova cena za ekonómiu 2007), nedávali žiaden návod na to, aký mechanizmus v ktorom prípade vybrať na dosiahnutie akých cieľov. Na to odpovedala až dvojka M+W. V realite ide o pomerne zložité mechanizmy, ktoré kombinujú ekonomickú teóriu s počítačovou vedou. „Naladenie“ týchto mechanizmov je zložitá záležitosť a nečudo, že poradenské firmy Milgroma a Wilsona si za svoje služby nechávajú štedro zaplatiť. Okrem predaja frekvenčných pásiem sa Wilson podieľal na tvorbe dynamických trhov s elektrinou, Milgrom radil s aukciami americkému ministerstvu financií a vlastne tak spustili vlnu „dizajnovania trhov“.

Komplexné aukcie sa však čoraz viac stávajú realitou aj našich bežných dní, hoci nie vždy si to uvedomujeme. Vezmite si moment, keď si pomocou telefónu objednáte odvoz Boltom, či Uberom. V tom momente prebehne mikroukcia, ktorá musí brať do úvahy dostupnosť vozidiel, množstvo čakajúcich zákazníkov a nemaximalizuje len okamžitú cenu, ale musí dbať na to, aby cena udržala dlhodobý záujem zákazníka, vodiča a zároveň priniesla platforme zisk.

Alebo keď zadáme niečo do vyhľadávania na Google a ten vyhodí okrem výsledkov aj reklamy, za ktoré mu inzerenti platia formou mikroukcií. To sú momenty, keď sa (aj) práca Milgroma a Wilsona reflektuje tiež vo svete Jozefa Maku.

Postoj, 13.10. 2020

Slovenská vláda by nemala súhlasiť so sprísňovaním limitov emisií skleníkových plynov

Radovan Ďurana

V Bruseli sa odohráva súťaž, kto navrhne väčšie sprísnenie limitov emisií skleníkových plynov. Najprv predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyen navrhla, aby do roku 2030 poklesli emisie o 55 % v porovnaní s rokom 1990. Následne Európsky parlament odhlasoval návrh na ešte razantnejšie zvýšenie poklesu, teda aby emisie poklesli o 60 %. Ani na jeden z týchto limitov nie je Slovensko pripravené. Prijatie takýchto limitov môže mať značne negatívny vplyv na slovenskú ekonomiku.

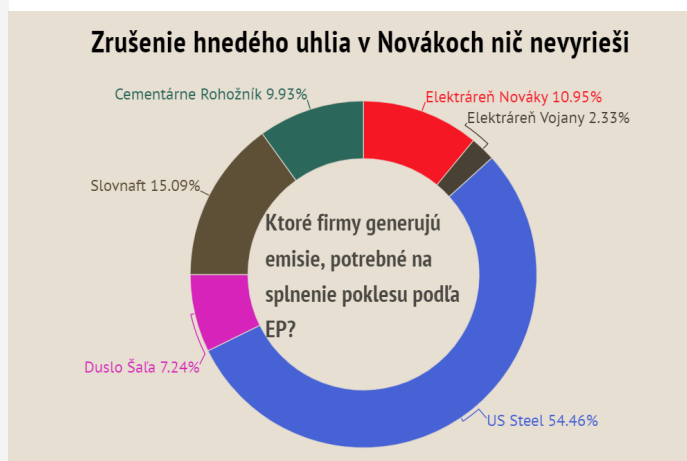
Dopady ilustrujeme v infografike, [ktorú nájdete tu](#).

Slovenská vláda už v lete minulého roku prijala extrémne odvážny cieľ záväzku uhlíkovej neutrality do roku 2050. Dovtedy pripravovaná nízkouhlíková stratégia Slovenska počítala s poklesom o 80 %. Dopady uhlíkovej neutrality na slovenskú ekonomiku neboli vyčíslené. Do dokumentu boli len prostredníctvom textov doplnené možné opatrenia. Kľúčové obdobie pre znižovanie emisií bolo naplánované na obdobie 2040 - 2050. Aj kvôli tomu, že znižovanie emisií je technologicky náročné a pre priemyselne orientovanú ekonomiku extrémne zložitá.

V tomto dokumente sa zároveň predpokladalo, že do roku 2030 by mali v porovnaní s rokom 1990 emisie poklesnúť o 53 %. Navrhnuté opatrenia nemajú jasne definované dopady (napr. zvýšené spolplatnenie ciest), financovanie je len zhruba odhadnuté. **Skutočná ochota vlády znižovať emisie prísny ekologickým zdaňovaním nie je zrejmá - nedávne zníženie dane z motorových vozidiel pre autodopravcov je príkladom toho, že opatrenia sa ľahšie píšú, ako implementujú.**

Slovenská ekonomika je charakteristická vysokým podielom priemyslu ako aj dobiehaním podielu dopravy na HDP. Početnosť vozového parku stále nedosahuje úroveň EÚ. Nie je preto prekvapujúce, že v čase silného ekonomického rastu v rokoch 2012 - 2018 emisie skleníkových plynov stagnovali.

Do roku 2030 by Slovensko podľa cieľov Európskeho parlamentu malo znížiť emisie o 32 % oproti stavu v roku 2018. Znižovanie emisií je pre Slovensko náročná úloha a len veľmi ťažko splniteľná, ak nemá dôjsť k výraznému obmedzeniu priemyselnej výroby. Veľkosť tohto cieľa ilustrujeme v nasledujúcej infografike na prevádzkach, ktoré by museli byť všetky uzavreté s cieľom splniť tento limit:

Samozrejme, Slovensko môže emisie znižovať nielen medzi veľkými podnikmi, ale aj v sektore služieb, domácností a verejnej správe. Pre ilustráciu ale uvedieme, že v sektore domácností klesli emisie od roku 1995 o 252 Gg, čo predstavuje 2 % z objemu, ktorý by sme mali ušetriť do roku 2030.

Platná nízkouhlíková stratégia SR vo svojich dopadoch konštatuje, že znižovanie emisií bude znamenať zníženie zamestnanosti a pokles reálnych miezd. **Prijatie ešte prísnejších záväzkov zníženia emisií do roku 2030 tieto negatívne dopady zrýchli a zvýrazní.**

Aj v tomto prípade platí ekonomické pravidlo, že najjednoduchšie úspory sa robia ako prvé. Slovenský priemysel znížil v období 2004 - 2014 emisie CO₂ takmer o 25 %. Dosiahnutie rovnakého poklesu v súčasnej, už ekologicky „zainvestovanej“ výrobe, bude omnoho ťažšie.

Predseda vlády SR sa v nasledujúcich dňoch zúčastní samitu európskych lídrov, kde by mali rokovať aj o klimatických záväzkoch. **INESS - Inštitút ekonomických a spoločenských analýz vyzýva premiéra, aby vyslovil nesúhlas s aktuálnym sprísňovaním emisných limitov.**

Slovenská vláda by mala najprv adekvátne zhodnotiť možné opatrenia na zníženie emisií, pravdepodobnosť dosiahnutia tohto zníženia, ako aj náklady týchto opatrení. Na základe podrobnej analýzy dopadov vybraných opatrení by mala stanoviť realistický cieľ znižovania emisií.

Len dôslednou prípravou sa tak vyhneme riziku, že o päť rokov neskôr budeme musieť prijímať radikálne opatrenia s výraznými dopadmi na zdanenie, zamestnanosť a ekonomickú štruktúru, len aby sme zamedzili prípadným pokutám za neplnenie záväzkov.

iness.sk, 14.10. 2020

Platiť za svojich poistencov nie je „pomoc“

Martin Vlachynský

Diskusia o záchrane Všeobecnej zdravotnej poisťovne sa dostala tam, kde ju majú politici radi. Vyhrotené emócie, vyhrážky, útoky na city boli ale tentokrát podporené aj kvantami argumentov a čísel. Niektoré pravdivé, niektoré nezmyselné a niektoré je ťažké overiť, obzvlášť pre laickú verejnosť. V tomto texte sa pozrieme na tému poistencov štátu.

Zdravotné odvody sa platia z príjmu. Ak som dieťa, dôchodca, mamička, nezamestnaný či väzeň, príjem väčšinou nemám. Takýchto ľudí sú na Slovensku zhruba 3 milióny. V slovenskom systéme zdravotného poistenia musí byť každý poistený a odvádzať odvody. Sociálny štát má cieľ zabezpečiť pokrytie zdravotnej starostlivosti pre všetkých občanov, preto za skupinu obyvateľov bez príjmov platí poistné vláda. Neznamená to však, že klientom zdravotných poisťovní je v tomto prípade štát. Klientami naďalej ostávajú jednotlivci, štát na svoje bedrá zobral len ich povinnosť platiť poistné.

Lenže ako vypočítať poistné u niekoho, kto nemá príjem? Zajakov zákon znel priamočiaro: platba za poistenca štátu je 4% z vymeriavacieho základu, ktorým je priemerná mzda. Lenže to politikom zobralo možnosť do systému podľa potreby prilievať (napr. keď bolo treba zachraňovať VŠZP), alebo z neho naopak odlievať (keď bolo treba podliezť dlhovú brzdu). Robilo sa to nasledovne: štát si určil rozpočet a zdravotníctvo na nasledujúci rok, napríklad 5 miliárd eur. Štátni analytici prognózovali, že ekonomika sa bude vyvíjať tak a zamestnanosť onak, teda že od ekonomicky aktívnych ľudí pritečie napríklad 3,8 miliardy eur. Ostáva teda 1,2 miliardy eur, vydelíme to 3 miliónmi štátnych poistencov a máme výsledné poistné vo výške 33 eur mesačne. V zákone stanovené 4% sa na daný rok prílepkom k zákonu prepísalo na iné číslo, aby to legálne sedelo. Je to jeden z mnohých príkladov krivenia pôvodnej reformy z rokov 2002 - 2006. Ten príklad s 33 eurami som nepoužil náhodne. Kým zamestnanec s priemernou mzdou zaplatí do systému mesačne okolo 140 eur, štát za svojich poistencov dlhodobo platí sumu rádovo nižšiu, okolo 30 eur mesačne na poistenca. Ak vás táto technická problematika zaujíma, máme k nej [celú publikáciu](#).

Od nového roka naviac prišlo ku zmene, [pred ktorou sme vtedy varovali](#). Platba za poistencov štátu sa už neráta individuálne na jedného poistenca, ale ako jedna veľká platba za celú skupinu. Tento krok mal umožniť štátnym analytikom lepšie cieľovať celkovú sumu peňazí v rozpočte

a poskytnúť tak rozpočtu viac stability. Dosiahol však presný opak. Korona presunula tisíce ľudí vďaka PN, OČR a karanténam dočasne (a nových nezamestnaných trvale) do kategórie poistencov štátu. Ich odvody tak klesli na nulu a štát za nich neplatil nič.

V minulosti sa už odohralo niekoľko dofinancovaní rozpočtov poisťovní pomocou zvýšenia platby za poistencov štátu v priebehu roka. Nejednalo sa o žiadnu pomoc, štát len uznal, že v systéme je menej peňazí, než by chcel a peniaze zvýšil. Dofinancovať nemusel a nemusí. V takom prípade však musí rátať s tým, že poisťovne budú musieť platiť poskytovateľom (lekárom, zdravotníckym zariadeniam, laboratóriám) menej. A že najväčšie škrtý bude musieť spraviť štátna poisťovňa, inak by čelila bankrotu. V takom prípade by však zafungoval efekt konkurencie, ktorý by najmenej efektívne ohnivko v reťazi potrestal zvýšeným odlivom poistencov.

Zvýšiť platbu za poistencov štátu nie je pomoc. Je to platba za služby poskytovateľov zdravotnej starostlivosti a uznanie skutočnosti, že tieto služby majú vyššiu hodnotu, ako je množstvo zdrojov v systéme. Naopak, poskytnutie peňazí jedinej poisťovni pomocou je. Transfer, ktorý nie je naviazaný na služby pre poistencov štátu (pretože tí sú vo všetkých troch poisťovniach). Je to však pomoc, ktorá jedným poistencom pomáha a druhých poškodzuje (a ešte tú pomoc aj musia spolufinancovať).

Samotné delenie poistencov na ekonomicky aktívnych a na poistencov štátu je systémový nezmysel. Štát by mal miesto toho určiť pevnú sumu poistného na každého občana, napríklad 100 eur mesačne (to je dnešný priemer). Platila by sa naďalej z odvodov. Kto nič nezarába, alebo príliš málo na to, aby mu vyšlo takéto poistné, za toho by to doplatil štát. Kto zarába viac, ten by prebytočný odvod (nad 100 eur) odvedol ako solidárnu daň. Takúto zmenu môžeme nazývať reformou. Naliatie 100 miliónov do večne problémovej poisťovne reformou nie je, je to len ďalšie plátanie dier v zle nastavenom systéme.

Činnosť INESS podporila aj poisťovňa Dôvera.

blog SME, 23.10. 2020

A sme tam, kde sme boli

Martin Vlachynský

Z volebných programov mi bolo jasné, že ani „nových“ politikov neprestane mátať vízia úplného monopolu štátnej zdravotnej poisťovne. Ale dúfal som, že v súčasnej situácii to pre nich nebude prioritou a budú riešiť užitočnejšie veci.

Nanešťastie, mylil som sa – pustili sa do toho zhurta.

Aktuálny návrh zadotovať Všeobecnú zdravotnú poisťovňu 300 miliónmi eur je z pohľadu politikov spojenie príjemného s užitočným. Po záchrane štátnych nemocníc sa zachráni aj štátna poisťovňa a zároveň sa nechajú vykrvárať tie súkromné. A ešte si to samé zaplatia – respektíve zaplatia to ich poistenci. Paradoxne sa to deje v časoch, keď exodus poistencov zo štátnej poisťovne sumárne

prekročil pol milióna ľudí a tento rok s úbytkom s veľkou pravdepodobnosťou opäť zopakuje.

Minister sa snaží argumentovať tým, že štátna poisťovňa zabezpečuje starostlivosť „bez ohľadu na to, čo to stojí.“ Nevšimol som si, že by to podporil relevantnými číslami. Samozrejme ani nemal akými, keďže kvalitu ministerstvo nemeria. Ak mám použiť nejaké „pomocné premenné“ v roku 2018 (posledný údaj, ktorý som vypátral) všetky tri poisťovne schválili s odchýlkou desiatín percenta zhodne **85 % žiadostí o výnimku**. Zazmluvnenosť poskytovateľov je prakticky rovnaká. Čakacie doby sú kratšie skôr **v súkromných poisťovniach**.

Áno, spomínam si, ako pred pár mesiacmi jeden zástupca štátnej poisťovne s neskryvanou hrdosťou prehlásil, že lekári posielajú všetkých hemofilikov do VŠZP. Nespomínal ale nič o tom, že by vďaka tomu mali títo pacienti iné, nebodaj lepšie lieky, či prístup ku špičkovejším lekárom. Dôvod odporúčania tak pravedpodobne mal podobu vyšších platieb poskytovateľom. To sa volá neefektivita, nie kvalita. Poisťovne nemajú platiť kto si o koľko povie, ale majú tvrdo vyjednávať. Aj s tetou Ankou keď treba. Neefektivitou je aj to, že štátna poisťovňa s necelými 3 miliónmi poistencov má 2 000 zamestnancov, kým dve súkromné s 2,2 miliónmi klientov majú spolu sotva tisíc zamestnancov. Je tá prezamestnanosť aspoň cítiť v kvalite klientských služieb? Zrýchľujúci sa odliv poistencov svedčí, že asi skôr nie.

Toto všetko prispieva k tomu, že štátna poisťovňa má trvalé finančné suchoty. Po 112-miliónovej sekere z roku 2016 to tento rok vyzerá na mínus v ráde viac ako 50 miliónov eur. Áno, nemalá časť tých strát je spôsobená koronakrízou a pokladnice dvoch súkromných poisťovní tiež neprekypujú peniazmi. Ale za tento pokles môže v prvom rade dlhoročná politika štátu voči platbám za svojich poistencov. Množstvo zamestnaných poistencov sa zo dňa na deň vďaka OČR, karanténe, či prepusteniu z práce stalo poistencami štátu. Ich zdravotné potreby zázračne nezmizli, no ich príspevok do poistného systému zo dňa na deň klesol na nulu. Po novom totiž štát za svojich poistencov platí jednu spoločnú sumu, bez ohľadu na to, koľko ich je.

Miesto toho, aby štát dofinancoval všetkých štátnych poistencov, rozhodol sa dofinancovať len „štátnych v štátnej“. Peniaze, ktoré ušetril (aj) na platbách za svojich poistencov do poisťovní vezme a naleje ich do svojej poisťovne. A ešte k tomu prehlási, že súkromným dal tú istú možnosť, výmenou za podiel na vlastníctve. Ponúkol im vyvlastnenie časti majetku, ktoré by zaplatili ich vlastní poistenci. Prefíkané.

Toto všetko sa deje v čase, keď krajina zažíva veľkú hospodársku krízu a verejné financie dosiahli rekordný mínus. Robí to vláda, ktorá mala na začiatku plno reči o tom, ako nebude diskriminovať podľa vlastníctva a bude sa pozerať na kvalitu. Aké zlepšenie prinesie tých 300 miliónov eur kardiakom, onkologickým pacientom, diabetikom? Aká „kvalita“ sa za ne kupuje?

Je na čase sa prestať hrať na poistencov štátu a zamestnaných poistencov. Každý poistenec by mal mať jednotnú sumu ročného poistenia, napríklad 1200 eur ročne. Kto zarába málo, alebo nič, za toho to doplatí štát. Kto zarába viac, odvedie prebytok ako „solidárnu daň.“ Štátna poisťovňa je aktívum, ktoré krvácaním svojho poistného kmeňa dlhodobo stráca na hodnotu. Treba ju rozdeliť a predať. Vznikol by konkurenčný trh so štyrmi poisťovňami a získané zdroje by sa dali v zdravotníctve využiť oveľa rozumnejšie.

Zdravotnícke noviny, 29.10. 2020

Kto zachráni bratislavských učiteľov?

Róbert Chovanculiak

Možno ste počuli o tom, že na Slovensku začínajú chýbať učelia. Pravda je taká, že chýbajú, ale predovšetkým v Bratislavskom kraji.

Na portáli edujob.sk, kde školy inzerujú voľné pracovné miesta, nájdete napríklad informáciu, že na Slovensku sa hľadá 41 učiteľov druhého stupňa základných škôl. Z toho až 27 v Bratislavskom kraji. Napríklad v Prešovskom chýba len jeden učiteľ.

Čo je za touto nerovnováhou? Tabuľkové odmeňovanie učiteľov v kombinácii s veľkými regionálnymi rozdielmi. V ekonomickom žargóne je príčinou štátom administratívne stanovená cena práce učiteľov, ktorá neodzrkadľuje dopyt a ponuku na trhu práce.

Každý na Slovensku vie, že v Bratislave sú vyššie mzdy aj vyššie životné náklady ako vo zvyšku republiky.

Predavačka v obchode minulý rok zarobila v Bratislavskom kraji 1 178 eur, pričom porovnateľná predavačka zarobila v Prešovskom kraji 859 eur. Tento rozdiel nie je výsledkom do neba volajúcej nespravodlivosti, ale reálnych objektívnych rozdielov na trhu práce medzi regiónmi.

Byť učiteľom v hlavnom meste

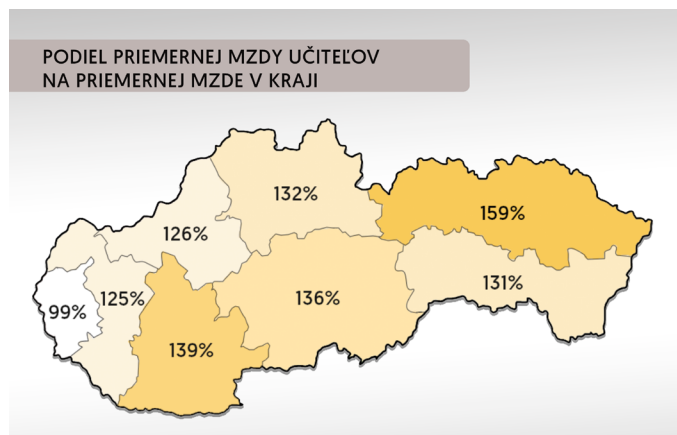
Tabuľkové platy učiteľov tieto rozdiely ignorujú. Minulý rok dostával učiteľ na základnej škole v Bratislavskom kraji priemernú mzdu 1379 eur a rovnaký učiteľ zarobil v Prešovskom kraji 1358 eur – minimálny rozdiel je daný odmenami a rozdielnym vekom učiteľov. Riešením je zaviesť nejaký typ príplatku, ako majú napríklad policajti. Ide o príplatok na bývanie pre zamestnancov, ktorí bývajú v drahých regiónoch.

S touto mzdou bol učiteľ v Bratislave podpriemerne zarábajúci zamestnanec, o ktorého sa okamžite pobili miestne korporácie a biznis centrá s ponukou vyššej mzdy. Nehovoriac o tom, že ak ide o začínajúceho učiteľa, jeho mzda sa pohybuje okolo 900 eur. Na druhej strane, učiteľ s priemernou mzdou patrí v Prešovskom kraji medzi miestnu vyššiu strednú vrstvu a ne jeden zamestnanec zo súkromnej firmy mu závidí podmienky práce.

Že to nie sú len analytické príbehy, ale štatistické fakty, ukazuje aj podiel miezd učiteľov na priemerných mzdách v regiónoch. V Prešovskom kraji tento podiel atakuje 160 percent. V Bratislavskom kraji mu aj do 100 percent ešte malý kúsok chýba.

Riešením je príplatok

Aké je riešenie tohto neutešeného stavu učiteľského povolania v Bratislavskom kraji? Určite nie plošne dvíhať mzdy a určite nie takým výrazným tempom, aké sa spomína v reformnom pláne. Takýto nárast by bol nielen extrémne drahý, ale navyše by ešte viac odstrelil od reality napríklad mzdy učiteľov v Prešovskom kraji.

Riešením je zaviesť nejaký typ príplatku, ako majú napríklad policajti. Ide o príplatok na bývanie pre zamestnancov, ktorí bývajú v drahých regiónoch. Takýto typ príplatku by dokázal rýchlo a efektívne odstrániť demotivačné mzdy bratislavských učiteľov a zároveň by nezruinoval už aj tak polorozpadnuté verejné financie v čase hospodárskej krízy.

A keď sa vyrieši tento problém s bratislavskými mzdami, treba hneď začať riešiť motivačné mzdy pre aktívnych a šikovných učiteľov. Súčasné nastavenie odmeňovania totižto motivuje len k vyčkávačej taktike zbierania odpracovaných rokov a k plneniu formálnych náležitostí na získanie atestácií.

Oproti problému miezd bratislavských učiteľov bude riešenie tohto druhého kroku podstatne náročnejšie. Ale o to dôležitejšie.

SME, 27.10. 2020

Rozpočet na zdravotníctvo v pasci hodnoty za peniaze

Martin Vlachynský

Rozpočet verejnej správy na rok 2021 veľký záujem verejnosti nevyvolal. O veľkom deficite sa vedelo popredu a ostatné detaily už boli zatienené správami o čoraz zaplnenejších nemocniciach a Justičnom paláci. Rozpočet je však základný pilier finančnej stránky fungovania štátu. Pozrime sa teda aspoň na jeho malý kúsok. Vlastne nie až tak malý - zdravotníctvo je s 5,7 miliardami druhou najväčšou rozpočtovou položkou.

Rýchly pohľad na čísla prezradí, že výdavky na zdravotníctvo z verejných zdrojov mierne porastú, konkrétne o nejakých 200 miliónov eur. Druhý pohľad hneď prezradí, že skoro všetko už tradične zhltnie zvýšenie miezd (178 miliónov) a odhadovaný každoročný nárast chorobnosti kvôli starnutiu (35 miliónov).

Ďalších 107 miliónov si majú vyžiadať nové opatrenia, ako zvýšenie zdrojov pre všeobecných lekárov (25 miliónov), vyšší počet sestier (11 miliónov), či rušenie doplatkov za lieky pre vybrané skupiny (37 miliónov). Tieto nové výdavky majú byť vyvážené úsporami, takisto v hodnote 107 miliónov. Menovite napríklad menej peňazí na lieky na výnimky (-8 miliónov), lepšia revízia činnosť (-7 miliónov) alebo obmedzenie nadbytočných vyšetrení (-12 miliónov).

Na prvý pohľad to vyzerá celé idyllicky. Kolónky s prioritami, priradené peniaze, všetko celé pekne vypočítané. V skutočnosti je to ale len analytické cvičenie, ktoré má minimálny dopad na reálny život v sektore. Slovenské zdravotníctvo nefunguje ako nejaká počítačová hra, kde zakliknem 11 miliónov a do nemocnice poslušne napochodujú nové sestry. V skutočnosti je väčšina týchto kolóniek len virtuálnych. To, či budú chcieť nemocnice najať nové sestry a či sa im to na dnešnom trhu vôbec podarí, závisí len od poskytovateľov, nie od toho, či je ku tomu v rozpočte nakreslená príslušná kolónka. Sestry sa platia z rozpočtu nemocnice, nie z verejného rozpočtu. Alebo v rozpočte môže byť napísané hrubým perom, že poisťovne majú na lieky na výnimky minúť o 8 miliónov menej, ale či sa tak stane, je zase plne v rukách poisťovní.

Áno, niektoré tieto rozpočtové kolónky fungujú ako argument pri vyjednávaní poisťovní s poskytovateľmi. Napríklad mzdy musia poskytovatelia zvyšovať podľa zákona a pokiaľ majú na to aj kolónku v rozpočte, poisťovne by len ťažko hľadali argumenty, prečo nemocniciam túto sumu nepridať.

Tento systém finančného akože riadenia rezortu je skôr symbolický a do istej miery aj bizarný. Prečo by mali ministerstvá zdravotníctva a financií riešiť na milión presne, koľko má ísť

v sektore zdravotníctva na zdravotné sestry, koľko by mali byť výdavky na lieky na výnimky, aké je mzda toho-ktorého pracovníka? Takáto snaha o mikromanažment sektora sa musí skončiť neúspechom a aj samo snaženie vytvára v systéme poruchy. Predstavte si, že by vláda naplánovala automotive sektoru, koľko musí prijať karosárov, koľko investovať do automatických liniek a koľko motorov vyrobiť.

Odpoveď na otázku „čo s tým?“ nie je jednoduchá. Štát sa nachádza v akejsi pasci hodnoty za peniaze - v zdravotníctve sú formálne verejné zdroje, takže si ministerstvá kreslia virtuálne chlieviky a roztriedia peniaze podľa toho, ako dôležité im tieto chlieviky vídu z pohľadu hodnoty za peniaze. Nemôžu však reálne donútiť lekárov, nemocnice, poisťovne ani pacientov, aby sa správali podľa ich želania.

Namiesto mikromanažmentu by mal štát vykolíkovať ihrisko. Určiť základné pravidlá - napríklad na aký typ liekov má pacient automatický nárok, aký je personálny normatív, prípadne maximálnu čakaciu dobu na operáciu žľazníka, spolu s príslušnými penalizáciami a reálne nezávislým dohľadom. Tieto pravidlá by mali vychádzať z nejakých cieľov - zníženie takej úmrtnosti, zvýšenie doby prežívania s diagnózou onakou a podobne. Poskytovatelia a poisťovne nech si to následne doladia po svojom. To už aj tak robia, takto by pre to mali aspoň nejaký rámec.

Je to však krok, ktorý sa dlhodobo darí robiť len v obmedzenej miere a aj to nedokonale, keď samo ministerstvo porušuje svoje vlastné pravidlá (napríklad pri liekoch, ale o tom inokedy). Takéto stanovenie cieľov a pravidiel by v sektore vyvolalo zemetrasenie. Veľké sumy peňazí by mohli začať medzi poskytovateľmi prúdiť novými smermi a status quo, ktorý zaručuje isté pohodlie mnohým hráčom v sektore, by sa rozpadlo. Zároveň by si taký systém žiadal väčší politický odstup od sektora, bez možnosti politika nabehnúť pred kamery s čerstvo nakúpeným toaletným papierom pre nemocnice. A dosiahnuť toto bude ešte ťažšie...

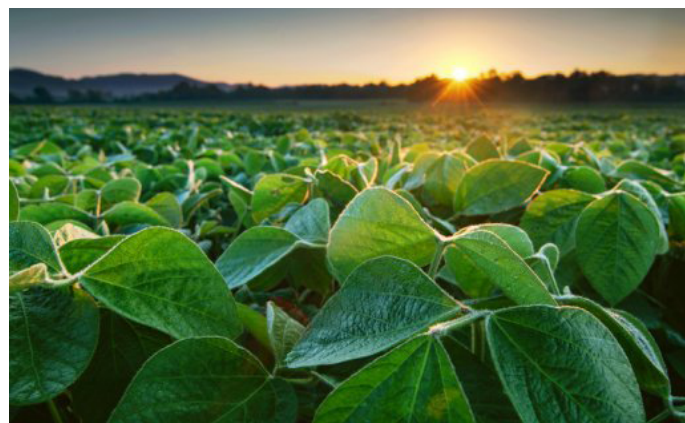
SME, 4.11. 2020

Nalejme si čistého uhlíka

Radovan Ďurana

EÚ ďalším poklesom emisií len vykompenzuje rast Číny a Indie.

V septembri sa udiala najväčšia udalosť v klimatickom hnutí za posledných minimálne desať rokov. Možno ste to nepostrehli, ale krajina, ktorá má na svedomí takmer tridsať percent svetových emisií CO₂, sa nakoniec prihlásila ku klimatickej neutralite.

Áno, bavíme sa o Číne, ktorá vyhlásila, že do roku 2060 dosiahne stav, keď do ovzdušia vypustí presne toľko uhlíka, koľko bude schopná naviazať v prírode alebo uschovať v podzemí.

Padla tak najväčšia výhrada proti snaženiu EÚ o znižovanie emisií. Desať percentný podiel EÚ na globálnych emisiách je príliš málo na to, aby dvadsať či 50-percentný pokles jej emisií mal skutočný efekt na spomalenie rastu priemernej teploty.

Podarí sa to však Číne? Má na to štyridsať rokov a už dnes je svetovým lídrom v produkcii a využití solárnych panelov či elektromobilov.

Na rade je India

Ak sa pre tento cieľ rozhodne s rovnakou urputnosťou ako vybudovala kapitalistické hospodárstvo, má šance to dosiahnuť. A popritom potiahnuť celý svet, pretože svojou veľkosťou a výrobnými kapacitami bude diktovať tempo dekarbonizácie.

A teraz realistickejšie. Čína ešte nepredložila OSN uveriteľný plán, ako sa k cieľu prepracuje. Je najväčším svetovým konzumentom uhlia. Nasledujúcich desať rokov jej pribudne 23 miliónov obyvateľov, pričom súčasné emisie na obyvateľa má vyššie ako Slovensko.

V Indii má pribudnúť 118 miliónov obyvateľov a krajina ohlásila dvadsaťtri percentný rast kapacít uhoľných elektrární. Ak EÚ za cenu obrovských nákladov zníži emisie CO₂ o dvanásť percent, vykryje to akurát populačný nárast emisií týchto dvoch krajín.

Za posledných 10 rokov sa podarilo v EÚ znížiť emisie o dvadsať percent na obyvateľa. Mohlo by sa zdať, že dvanásť percent bude hračka, ale nebude. Spotreba uhlia v EÚ klesla na štyridsať percent úrovne z roku 1990. Nižšie to už ale pôjde ťažšie, pretože Nemecko si nemôže dovoliť vypnúť uhlie, keďže vypína jadro a Poľsko rovnako, keďže jadro ešte ani nemá.

Bruselská hra s číslami

Zvyšok Európy páli uhlie najmä na železo a oceľ a vyvážením tohto priemyslu do Ázie klíme nijako nepomôžeme.

Čína očakáva do roku 2030 vrchol svojich celkových emisií, India, ktorá má na obyvateľa štvrtinové emisie oproti Európanovi či Číňanovi, vrchol zatiaľ nevidí, Rusi emisie tiež zvyšujú.

USA na začiatku novembra 2020 už oficiálne opustili Parížsku dohodu s neutralitou emisií, a hoci ich aj tak prudko znižujú, ich cesta bude najdlhšia.

Z globálneho pohľadu je súčasná bruselská naháňačka o to, či sa krajiny EÚ zaviazu k štyridsať, päťdesiatpäť alebo šesťdesiatpercentnému poklesu emisií do roku 2030, efektným ale neefektívnym cvičením, ktoré môže mať pre Slovensko negatívne dopady.

Ambiciózne krátkodobé ciele spotrebujú obrovský kapitál, pričom efekt na klímu bude nízky, ak vôbec nejaký.

Každé investované „zelené“ euro treba dvakrát vážiť. Znižovanie emisií za každú cenu (napr. veterné elektrárne, alebo malé vodné elektrárne na Slovensku) má vysoké alternatívne náklady.

Napríklad výdavky na podporu výskumu, alebo náklady na prispôbovanie sa klíme. Ale aj podporu ekonomického rastu.

Z dlhodobého hľadiska je to ekonomické bohatstvo, ktoré umožňuje financovať zelené politiky. Bohatší ľudia si môžu dovoliť viac voči klíme priateľských technológií.

Emisie a politická zodpovednosť

Ak Európska komisia teraz vyčíta Slovensku nedostatok ambicióznosti v cílení podielu obnoviteľných zdrojov, netreba hneď siahnuť do peňaženky a štedro ich začať dotovať.

Treba prepočítať prínosy každého dodatočne utrateného eura a vybrať tie najvyššie. A samozrejme, transparentne zverejniť, kto ho zaplatí. Tak, aby každý občan vedel, koľko za znižovanie emisií zaplatí prostredníctvom daní a koľko vo forme vynútených investícií.

Aj za ambiciózne klimatické ciele musí niekto niešť politickú zodpovednosť.

SME, 9.11. 2020

Rozdeliť a predat'

Martin Vlachynský

Po zachraňovaní nemocníc sme sa dopracovali k zachraňovaniu štátnej zdravotnej poisťovne. Déja vu? Vrátili sme sa do čias na prelome tisícročí, kedy zdravotné poisťovne nedokázali platiť poskytovateľom, ktorým následne hrozila druhotná platobná neschopnosť. Ročný deficit VŠZP sa blížil 6 miliardám korún. Až mnohomiliardové oddĺženie celého systému cez Veriteľ a.s. na začiatku druhej Dzurindovej vlády situáciu stabilizovalo.

No nie nadišlo. Už v 2007 sa prvá Ficova vláda snažila zmeniť (vtedy ešte dve) štátne poisťovne späť z akciovky na verejnoprávnú poisťovňu a zneprehľadniť tak ich financie. Vedeli prečo. Na jar 2009 totiž už mnohí lekári hlásili, že VŠZP mešká s platbami 10-20 dní. Rezerva hotovosti štátnej poisťovne v tých časoch stačila na jediný deň prevádzky. V roku 2010 Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou konštatoval, že „VŠZP si dlhodobo neplní obchodno-finančný plán“.

Poisťovňa prežívala vďaka pomoci štátu. Spoločná zdravotná poisťovňa (od roku 2010 zlúčená s VŠZP) dostala v rokoch 2004-2005 zhruba 80 miliónov eur, zhruba 23 miliónov v roku 2006 a už zlúčená VŠZP dostala v roku 2010 vyše 65 miliónov eur a zlúčením získala aj imanie SZP zhruba 30 miliónov eur.

Opäť to dlho nevydržalo. V roku 2016 prichádza odhalenie viac ako 100 miliónovej straty a ozdravný plán. Silný rast miezd a zamestnanosti v ekonomike vtedy pomohol cez vyššie odvody udržať poisťovňu nad vodou. No tieto časy pominuli a situácia je opäť kritická.

Mení sa len to, že suma pomoci rokmi stúpa. Poisťovňa podľa všetkého dostane pomoc skoro 200 miliónov eur, hoci vláda verejnosť presviedčala, že to bude len 100 miliónov (a pandemický výpadok príjmov všetkých troch poisťovní dosahuje spolu len 160 miliónov eur).

Opäť počúvame, že teraz je to iné. Už žiadna korupcia, naopak, budú sa šartovať procesy, čistiť, optimalizovať, štátna poisťovňa odteraz pobeží ako hodinky, až na veku. Kto chce, uverí. Ja mám iný návrh. Načo štát stovkami miliónov sanuje inštitúciu, ktorá za poslednú dekádu stratila viac ako pol milióna poistencov a tým aj nemalú časť svojej hodnoty? Využitie VŠZP na vykonávanie štátnej zdravotnej politiky je mýtus, poisťovňa sa v prvom rade snaží podpísať zmluvy s poskytovateľmi a prežiť, nie vykonávať nejakú politiku neustále sa meniacich ministrov.

Možno by bolo načas baviť sa o tom, či by nebolo jednoduchšie túto poisťovňu rozdeliť a predať. Štát by nemusel stále vyťahovať peňaženku, naopak, získal by pravdepodobne niekoľko miliárd eur, ktoré môže použiť v zdravotníctve lepšie a konečne by sme tu mali trh so 4 podobne veľkými, konkurujúcimi a zdravými poisťovňami.

Činnosť INESS podporila aj poisťovňa Dôvera.

HN, 16.11. 2020

Nové publikácie

Slovenské školstvo vyhralo jackpot

Téma vzdelávania sa na Slovensku už dlhodobo spája s tvrdeniami o **nedostatočnom financovaní**. Chýbajúce **zdroje** a **nízke platy** učiteľov sú označované ako hlavné nedostatky súčasného školstva, ktoré bránia zvyšovaniu jeho kvality. Tento naratív sa dostal aj do Národného integrovaného reformného plánu.

V **novej publikácii** ukazujeme, že **problém chýbajúcich zdrojov vo vzdelávaní nie je zďaleka taký výrazný**, ako sa zvykne vo verejnej diskusii prezentovať. **A platy učiteľov dosahujú porovnateľné úrovne s krajinami EÚ.**

V prvom rade je potrebné povedať, že poslednú dekádu výrazne **rastú výdavky na jedného žiaka** v regionálnom školstve (o 80 %), taktiež **výdavky na študentov vysokej školy** vzrástli viac ako dvojnásobne a v neposlednom rade taktiež **výrazne rýchlo rastú mzdy učiteľov** (o 80 %) v porovnaní s rastom priemernej mzdy (45,6 %). Napriek tomuto rýchlemu rastu výdavkov v školstve hlasy volajúce po viac zdrojoch sú čím ďalej hlasnejšie.

Dva najčastejšie používané argumenty pre zvýšenie financií v školstve sú nízky podiel výdavkov na vzdelávanie na HDP a nízky podiel miezd učiteľov na mzdách vysokoškolsky vzdelaných ľudí. V publikácii ukazujeme, prečo **obidva tieto argumenty skresľujú debatu**. Výdavky na vzdelávanie **je potrebné porovnávať s verejnými výdavkami a mzdy učiteľov s priemernými mzdami v hospodárstve**. Takto dostaneme výpovednejšie medzinárodné porovnanie, ktoré ukazuje, že v skutočnosti nemôžeme hovoriť o výraznom nedostatku zdrojov v školstve.

Pri odmeňovaní učiteľov však **skutočne existujú minimálne dva problémy**. V prvom rade sú to **učitelia v Bratislavskom kraji**, ktorí žijú v bohatom a drahom regióne a tabuľkové mzdy nezodpovedajú miestnym podmienkam na trhu práce. V druhom rade je to **odmeňovanie šikovných a kvalitných učiteľov**, ktoré by ich motivovalo ku kvalitnému vzdelávaniu detí. V publikácii sa venujeme aj otázkam, ako tieto dva akútne problémy riešiť.

Celú štúdiu v PDF formáte si môžete stiahnuť [na webe iness.sk](http://na.webe.iness.sk) v sekcii publikácie.

INT 5/2020:

Polohrubá mzda vytvára daňovo-odvodový guláš

Ked' sa na Slovensku hovorí alebo píše o mzde, myslí sa tým tzv. „hrubá mzda“. Z ekonomického hľadiska však ide o účtovnícku fikciu. Predstavuje arbitrárne stanovený bod medzi dvoma kľúčovými parametrami: čistou mzdou a nákladmi práce. Ten prvý zaujíma zamestnancov a ten druhý zamestnávateľov. Rozdiel medzi nimi je zaujímavý pre štát – pretože práve ten hovorí o objeme daní a odvodov.

Problém je, že veľká časť odvodov je vo forme skrytého daňového bremena. Ide o tzv. „odvody platené zamestnávateľom“, ktoré nie sú súčasťou hrubej mzdy. Dnešná podoba hrubej mzdy je tak v skutočnosti len „polohrubá“ mzda. Tá skutočná hrubá mzda by mala zahŕňať všetky dane a odvody platené z produktívnej práce. A to z toho dôvodu, že v skutočnosti si na všetky odvody zamestnanec musí zarobiť svojou prácou. Bez ohľadu na to, či je daná položka označená ako „odvod zamestnanca“ alebo „odvod zamestnávateľa“, oba sú súčasťou jeho celkovej odmeny za prácu.

Prečo je to problém? Prečítajte si [v publikácii, ktorú nájdete na webe iness.sk](#).

Slovenské poľnohospodárstvo potrebuje viac ako len „sebestačnosť“

S novou vládou sa téma potravinovej sebestačnosti Slovenska opäť začala spomínať ako najdôležitejší cieľ agropolitiky, ktorý pomôže vyriešiť problémy v poľnohospodárstve a zabezpečiť prežitie v krízových časoch. Je to však niečo, čo by sme mali sledovať, alebo ide skôr o formu potravinového nacionalizmu? Slovensko totiž s politikou sebestačnosti už skúsenosti má – a nepochádzajú len z čias socializmu. Žiaľ, tento úprimne mienený cieľ podporiť slovenskú produkciu v minulosti priniesol veľa negatívnych dôsledkov, no žiadne zázračné výsledky. Namiesto sebestačnosti by sa pozornosť mala preniesť na konkrétne reformy, ktoré pomôžu sektoru prosperovať.

V našej publikácii sme zhrnuli základné dôvody, prečo by sebestačnosť nemala figurovať ako cieľ agropolitiky:

- Pod zámienkou zvýšenia potravinovej sebestačnosti boli navrhnuté zákony, ktoré poškodzovali podnikateľské prostredie (ako napr. povinný podiel slovenských produktov v letákoch), či inak obmedzovali voľný pohyb tovarov v rámci spoločného trhu EÚ.
- Na Slovensko sa dovážajú hlavne produkty s vyššou pridanou hodnotou a naopak, vyvážajú produkty s nižšou pridanou hodnotou. Tento stav je výsledkom podpory produkcie biopalív, chýbajúcich spracovateľských kapacít a dopytu spotrebiteľov, nie chýbajúcej politiky sebestačnosti.
- Z 28 krajín EÚ (vrátane Spojeného kráľovstva) malo v roku 2018 kladnú obchodnú bilanciu v poľnohospodárskych produktoch len 11 krajín.
- Potravinová sebestačnosť neznamena potravínová bezpečnosť. Kvalitné, bezpečné a cenovo dostupné potraviny sa k spotrebiteľom dostanú skôr pomocou otvorených trhov, nie ich obmedzovaním.
- Aj bez sebestačnosti existujú na Slovensku príklady produktívnych firiem, ktoré vďaka špecializácii výroby tvoria pracovné miesta, prinášajú nové technológie a produkujú kvalitné potraviny. Snaha o sebestačnosť nie je zárukou ich dobrého fungovania.

Všetci si prajeme viac slovenských potravín, ktoré budú zdravé a cenovo dostupné. Chceme vidieť viac konkurencieschopných firiem, ktorých produktivita a dobré meno zaručujú kvalitu. Tento vysnívaný stav ale nie je podmienený sebestačnosťou. Sektor poľnohospodárstva a potravinárstva potrebuje konkrétne reformné záväzky, ktoré vytvoria priestor pre spoluprácu, nie izoláciu.

Všetky argumenty k potravinovej sebestačnosti podrobne rozoberáme v našej publikácii. Môžete si ju [stiahnuť zdarma na webe iness.sk](#).

Zázračné lieky: ako ich zaplatiť a neskrachovať

Téma nových a drahých liekov bude v nasledujúcich rokoch na popredných miestach v spoločenskej diskusii. Množstvo zdrojov v zdravotníckom systéme je obmedzené, preto musia existovať kvalitné mechanizmy, ktoré budú tieto obmedzené zdroje rozdeľovať na rôzne liečby.

ZÁZRAČNÉ LIEKY AKO ICH ZAPLATIŤ A NESKRACHOVAŤ

Nie je možné zabezpečiť voľný bezplatný prístup k akejkoľvek novej liečbe, je však možné spraviť prehľadnejší a predvídateľnejší systém, ušetriť zdroje a použiť ich tam, kde budú mať najväčší prínos pre pacienta.

Liekovú politiku na Slovensku charakterizuje nedodržanie pravidiel, najmä zo strany štátu, veľký spoločenský tlak, ktorý často vedie k nesystémovým politickým zásahom, nedostatok dát o spotrebe liekov, ale aj o účinnosti liečby.

V nasledujúcich rokoch prídu na trh desiatky liekov, ktoré budú stáť státisíce eur na jedného pacienta. Pre nepripravené prostredie to bude znamenať finančnú pohromu, väčšiu neistotu pre pacientov, aj frustráciu pre lekárov.

V novej pulikácii **Zázračné lieky: ako ich zaplatiť a neskrachovať** navrhujeme niekoľko opatrení na zlepšenie tohto stavu. Ich **zhrnutie** nájdete [v tlačovej správe na webe iness.sk kliknutím sem](#) a **celú publikáciu** si môžete prečítať a **zdarma stiahnuť** takisto na našom webe v sekcii publikácie.

Podujatia

INESS na konferencii Zdravotnícky manažment 2020

V utorok 13. októbra sa uskutočnila tradičná konferencia Zdravotnícky manažment, zorganizovaná magazínom Trend.

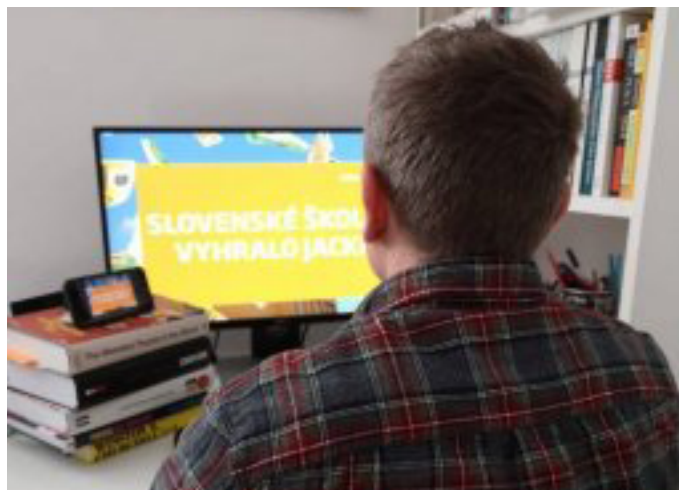

Podujatie sa uskutočnilo bez živého publika, ale so streamom na stránkach Trendu. Analytik **Martin Vlachynský** vystúpil v paneli venovanom investíciám z plánu obnovy do zdravotníctva. Spoludiskutujúcimi boli Jozef Mathia z Penta Investments, Vladimír Dvorový zo Sveta zdravia a Michal Pišoja z Agel SK. Moderátorom podujatia bol Tomáš Szalay.

Výber výrokov a zostrih z podujatia je možné nájsť online na stránkach [Trend.sk](#).

Seminár pre novinárov: Slovenské školstvo vyhralo jackpot

Dňa 22.10. 2020 sa uskutočnil ONLINE seminár pre novinárov cez platformu ZOOM. Témou bola nová publikácia: **Slovenské školstvo vyhralo jackpot**.

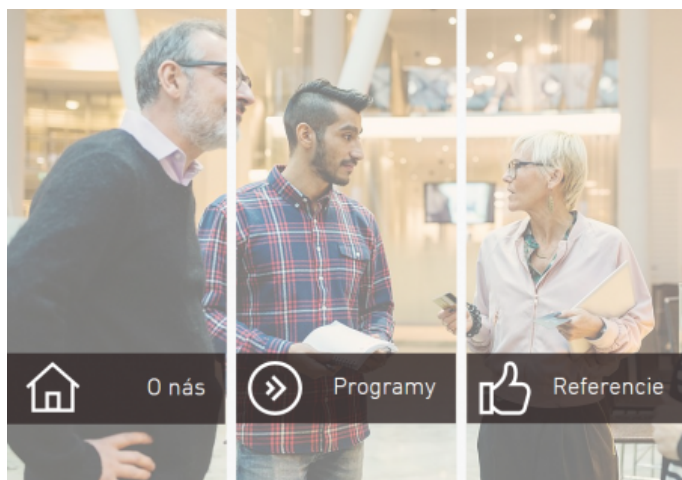

Téma vzdelávania sa na Slovensku už dlhodobo spája s tvrdeniami o nedostatočnom financovaní. Chýbajúce zdroje a nízke platy učiteľov sú označované ako hlavné nedostatky súčasného školstva, ktoré bránia zvyšovaniu jeho kvality. Tento naratív sa dostal aj do Národného integrovaného reformného plánu.

Na seminári Róbert Chovanculiak ukázal, že problém chýbajúcich zdrojov vo vzdelávaní nie je zďaleka taký výrazný, ako sa zvykne vo verejnej diskusii prezentovať. A plošné platy učiteľov dosahujú porovnateľné úrovne s krajinami EÚ.

INESS na Health Management Academy 2020

Health Management Academy pokračuje s výukou dnešných aj budúcich zdravotníckych profesionálov aj v novom ročníku. Vďaka spolupráci so Semmelweis University Budapest získal nový ročník akreditáciu pre program Master of Science in Healthcare Management.

Pravidelnými prednášajúcimi na tejto akadémii sú aj analytici INESS. Vo štvrtok 5. novembra 2020 v priestoroch HMA na Miletičovej ulici v Bratislave študentom prednášal analytik **Martin Vlachynský**. Témou bola koncepcia trhových zlyhaní v zdravotníctve, ako aj jej kritika.

Seminár pre novinárov: Polohrubá mzda

Vo štvrtok 5. novembra 2020 sa v priestoroch INESS uskutočnilo predstavenie novej publikácie **Polohrubá mzda vytvára daňovo-odvodový guláš**.

Pri tejto príležitosti sme sa s prítomnými novinárkami bavili o problémoch, ktoré spôsobuje abritrárne stanovená hrubá mzda. Ukázali sme, že v skutočnosti ide o „polohrubú“ mzdu, v ktorej nie sú započítané odvody platené zamestnávateľom. A to je problém na Slovensku, keďže sme krajina, kde tvoria odvody platené zamestnávateľom tretí najvyšší podiel v rámci krajín EÚ. Riešením je zavedenie skutočnej hrubej mzdy, ktorá by sa rovnala mzdovým nákladom práce.

Viac sa môžete dočítať v publikácii samotnej, [ktorú spomíname aj vyššie](#).

Seminár pre novinárov: Nová INESS štúdia o sebestačnosti

V utorok 10. novembra 2020 sme v INESS zorganizovali seminár pre novinárov, na ktorom sme predstavili výsledky našej ďalšej štúdie s názvom **Slovenské poľnohospodárstvo potrebuje viac ako len „sebestačnosť“**.

Aktuálna debata o reformách v pôdohospodárstve sa točí hlavne okolo sebestačnosti. Tento tajuplný pojem neprezráda viac o tom, aké problémy trápi sektor pôdohospodárstva a potravinárstva. V INESS sme sa preto bližšie pozreli na to, čo vlastne sebestačnosť znamená a či očakávané pozitívne dopady podpory sebestačnosti sú reálne.

V našej publikácii sme zhrnuli základné dôvody, prečo by sebestačnosť nemala figurovať ako cieľ agropolitiky:

- Pod zámienkou zvýšenia potravinovej sebestačnosti boli navrhnuté zákony, ktoré poškodzovali podnikateľské prostredie (ako napr. povinný podiel slovenských produktov

v letákoch), či inak obmedzovali voľný pohyb tovarov v rámci spoločného trhu EÚ.

- Na Slovensko sa dovážajú hlavne produkty s vyššou pridanou hodnotou a naopak, vyvážajú produkty s nižšou pridanou hodnotou. Tento stav je výsledkom podpory produkcie biopalív, chýbajúcich spracovateľských kapacít a dopytu spotrebiteľov, nie chýbajúcej politiky sebestačnosti.
- Z 28 krajín EÚ (vrátane Spojeného kráľovstva) malo v roku 2018 kladnú obchodnú bilanciu v poľnohospodárskych produktoch len 11 krajín.
- Potravinová sebestačnosť neznamená potravinová bezpečnosť. Kvalitné, bezpečné a cenovo dostupné potraviny sa k spotrebiteľom dostanú skôr pomocou otvorených trhov, nie ich obmedzovaním.
- Aj bez sebestačnosti existujú na Slovensku príklady produktívnych firiem, ktoré vďaka špecializácii výroby tvoria pracovné miesta, prinášajú nové technológie a produkujú kvalitné potraviny. Snaha o sebestačnosť nie je zárukou ich dobrého fungovania.

Celú publikáciu nájdete [na webe iness.sk](http://na.webe.iness.sk) v sekcii [publikácie](#).

Seminár pre novinárov o liekoch

V piatok 13. novembra sa s v priestoroch INESS uskutočnilo predstavenie novej publikácie **Zázračné lieky: ako ich zaplatiť a neskrachovať**.

Téma nových a drahých liekov bude v nasledujúcich rokoch na popredných miestach v spoločenskej diskusii. Množstvo zdrojov v zdravotníckom systéme je obmedzené, preto musia existovať kvalitné mechanizmy, ktoré budú tieto obmedzené zdroje rozdeľovať na rôzne liečby.

V nasledujúcich rokoch prídu na trh desiatky liekov, ktoré budú stáť státisíce eur na jedného pacienta. Pre nepripravené prostredie to bude znamenať finančnú pohromu, väčšiu neistotu pre pacientov, aj frustráciu pre lekárov.

Preto navrhujeme niekoľko opatrení:

- Lepšiu komunikáciu s pacientom, ale aj medzi sociálnym a zdravotným systémom.
- Lepší zber a vyhodnocovanie dát, ktoré poslúžia ako báza pre farmakoekonomické rozhodnutia.
- Posilnenie solidárnej funkcie (pomoc pri katastrofických diagnózach) na úkor spotrebnej funkcie („každodenné“ diagnózy).
- Príprava regulačného prostredia na inovatívne spôsoby financovania drahej farmakológie - Managed Entry Agreements, anuitné splátky a podobne.

Tieto témy sú obsahom novej publikácie, ktorú [spomíname aj vyššie](#) a môžete si ju voľne [stiahnuť ako pdf](#) na stránke iness.sk.

INESS publikácie

ZÁZRAČNÉ LIEKY AKO ICH ZAPLATIŤ A NESKRACHOVAŤ

V nasledujúcich rokoch prídu na trh desiatky liekov, ktoré budú stáť státisíce eur na jedného pacienta. Pre nepripravené prostredie to bude znamenať obrovské problémy. V novej publikácii **Zázračné lieky: ako ich zaplatiť a neskrachovať** preto navrhujeme niekoľko opatrení na zlepšenie tohto stavu.

Dnešná takzvaná hrubá mzda je v skutočnosti len „polohrubá“. Chýbajú v nej totiž odvody platené zamestnávateľom, čo vytvára skryté odvodové bremeno. Prečo je to tak a čo s tým sa dočítate v publikácii **Polohrubá mzda vytvára daňovo-odvodový guláš**.

Sebestačnosť ako úprimný cieľ podporiť slovenskú produkciu už v minulosti priniesol veľa negatívnych dôsledkov, no žiadne zázračné výsledky. Namiesto sebestačnosti by sme sa mali sústrediť na konkrétne reformy, ktoré pomôžu sektoru prosperovať. O tom je publikácia **Slovenské poľnohospodárstvo potrebuje viac ako len „sebestačnosť“**.

V publikácii **Slovenské školstvo vyhralo jackpot** ukazujeme, že problém chýbajúcich zdrojov vo vzdelávaní nie je zďaleka taký výrazný a že platy učiteľov dosahujú porovnateľné úrovne s krajinami EÚ. Zamerať by sme sa mali na odmeňovanie šikovných a kvalitných učiteľov a učiteľov z drahých regiónov.

V publikácii upozorňujeme, že štandardné zvyšovanie starobných dôchodkov vedie počas života dôchodcu k nižšej dostupnosti sociálnych služieb. Napríklad v období 2015-2018 klesol počet hodín nedotovanej opatrovateľskej služby, ktorú si mohol dôchodca zaplatiť, zo 77 na 70 hodín mesačne.

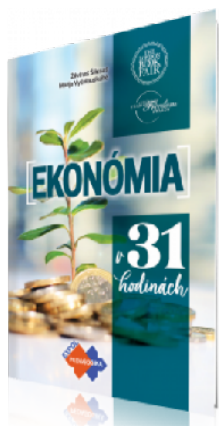

S cieľom podporiť debatu o efektivite zdravotníctva vznikol unikátny medzinárodný index **Zdravie za peniaze**. V 23 ukazovateľoch porovnáva 25 európskych krajín. Jeho snahou je pomôcť odhadnúť hodnotu za peniaze v zdravotníctve, pričom zároveň ponúka odporúčania na zefektívnenie systému.

INESS knihy

Kniha **Zlé peniaze** od Juraja Karpiša hľadá príčiny a opisuje priebeh krízy. Je písaná pre verejnosť s cieľom vysvetliť krízové ekonomické javy alternatívnym spôsobom. Súčasťou „sprievodcu krízou“ je popis dosahov krízy na životy bežných ľudí a príklady, ako sa s nimi dá vyrovnáť. Tento bestseller si môžete zakúpiť cez stránku zlepeniaze.eu, prípadne vo vašom kníhkupectve.

Medzinárodne oceňovaná učebnica **Ekonomia** v 31 hodinách reflektuje aktuálne potreby rozvíjania ekonomického myslenia, určená pre žiakov stredných škôl. Učebnica je spracovaná ako základný učebný text na podporu osvojovania, porozumenia a upevňovania vedomostí a zručností z oblasti základov ekonomického myslenia, ktoré žiaci majú získať na stredných školách.

RÓBERT CHOVCANULIAK: POKROK BEZ POVOLENIA

Kniha **Pokrok bez povolenia** je kompletný sprievodca svetom, kde Airbnb oživuje mŕtvy kapitál a konkuruje štátu v tvorbe regulácií, kde Kickstarter nahrádza vyberanie daní a pomáha financovať verejné služby a kde Bitcoin umožňuje budovať paralelnú spoločnosť, v ktorej neexistujú „vedúci“ a všetci máme kľúče od miešačky.

pokrokbezpovolenia.sk

Všetky publikácie a Policy Notes si môžete zdarma stiahnuť na stránke iness.sk v sekcii Publikácie.

Knihy je možné zakúpiť osobne v kancelárii INESS (okrem e-knží) alebo na dobierku objednávkou cez sekciu Knihy na stránke iness.sk.